FRÅN HEMBYGDSARBETET

TORSTUNA HAR FÅTT HEMBYGDSGÅRD

Jan Jans-gården i Härled, Torstuna, har i dagarna av Torstuna kommun överlämnats som gåva till Torstuna nybildade hembygdsförening. Därmed har Torstuna fått sin hembygdsgård och intresset för hembygdsvård och hembygdsforskning har tagit fart som aldrig förr.

Det har i åtskilliga år varit på tal bland därför intresserade inom socknen, att söka förvärva en gård, lämplig för detta ändamål. Jordbrukets rationalisering och mekanisering och jordbrukarehemmens modernisering krävde att gamla redskap, möbler och andra föremål utbyttes mot nya. Allt gammalt och ineffektivt skulle bort. Det gällde att rädda vad som räddas kunde av gamla kulturföremål, och det var givetvis nödvändigt, att en ändamålsenlig och värdig lokal för dessa föremåls förvaring anskaffades. Då det är mycket ont om gårdar av äldre datum i Torstuna, och de, som möjligen kunde komma i fråga, ej voro till salu, blev frågan tillsvidare uppskjuten.

I mars 1943 höll intendent Nils Ålenius, Uppsala, ett föredrag i Torstuna bygdegård. Vid detta tillfälle dryftades återigen de bägge frågorna om bildandet av hembygdsförening och ev. förvärv av hembygdsgård.

Man kom nu så långt, att en interimskommitté tillsattes, som fick till främsta uppgift att bevaka de möjligheter, som kunde uppkomma.

Jan Jans-gården i Härled stod öde, och kommittén inledde genast förhandlingar med ägaren om ev. förvärv. Man kom nämligen överens om inom kommittén att denna gamla gård var den enda i socknen, som kunde komma i fråga som hembygdsgård. Men förhandlingarna blevo resultatlösa och frågan bordlades.

I de bränslebristens tider, som rådde, blev emellertid gården utannonserad till rivning. Det var nu som Torstuna kommunalfull-

mäktige tog ett berömvärt initiativ. På ett sammanträde beslöts att om möjligt köpa gården, med tillräcklig tomtmark, för att överlämna den till en hembygdsförening, som skulle få till uppgift att inreda den till hembygdsgård.

I samband med en folkhögskolekurs, som hölls i Torstuna hösten 1945, utlystes ett sammanträde, på vilket beslöts bildande av en hembygdsförening och antogs stadgar för denna.

Under den gångna sommaren har utsedda roteombud genomkorsat socknen för att hopsamla föremål och värva medlemmar. Nu, i november 1946, har flera hundra föremål antecknats och medlemsantalet har nått till omkring 250. Denna verksamhet är dock ännu långt ifrån avslutad. Torstunaborna äro värda allt erkännande. De ha med stort intresse mottagit föreningsombuden och skänkt föremål av alla slag.

Hembygdsföreningens närmaste uppgift blir nu att, under sakkunnig ledning och med fackmäns hjälp, iståndsätta Jan Jansgården för sitt ändamål. Våren 1947 kommer detta arbete i gång på allvar. Manbyggnaden behöver renoveras och målas ut- och invändigt och den gamla loftboden och uthuslängan behöver även en hel del sakkunnig översyn. Därefter skall föremålen föras dit och utplaceras. Man räknar med att giva manbyggnadens undervåning för bygden tidsenlig och karakteristisk inredning. Den övre våningens och loftbodens utrymmen skall givas mera museiprägel.

Den gamla gården ligger på en höjdsträckning, och från gårdstunet har man en betagande utsikt över den nedanför höjden liggande slätten. Äldsta delen av manbyggnaden daterar sig säkert från omkr. 1750. Några skriftliga uppgifter om gården finnes inte bevarade, ty alla gamla byhandlingar förstördes, då Härled by, undantagandes Jan Jans-gården, nedbrann 1877. År 1818 tillbyggdes byggnaden med en stor sal och vindsvåning. Intill står en loftbod av säkert ännu äldre datum och en uthuslänga.

När Jan Jans-gården i Härled om ett eller ett par år helt iordningställts som hembygdsgård, hoppas vi, att den blir en vacker och representativ länk i den långa kedjan av hembygdsgårdar, där gammal utdöende bygdekultur bevaras i ursprungligt skick, för att visa nuvarande och kommande släkten, huru folk förr i världen levde och huru deras arbetsdag förflöt.

Torstuna Hembygdsförening har fått ett omfattande men intressant arbetsprogram. Först och främst skall den givetvis vårda och bevara hembygdsgården med samlingar. Men, står det i stadgarna, utöver detta skall den, i den mån dess tillgångar det medgiva,

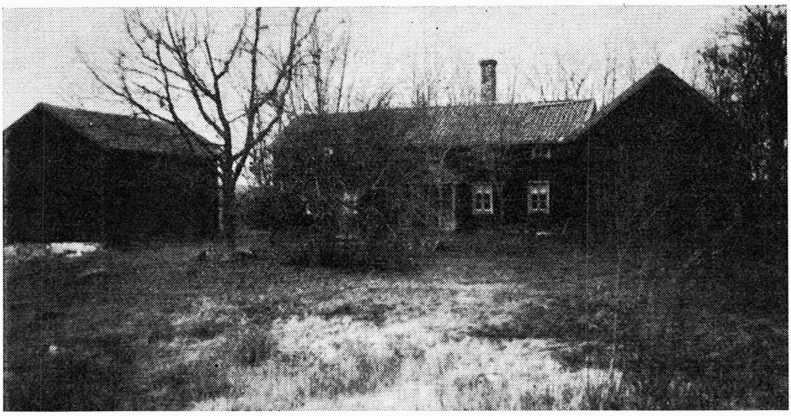

Jan Jans-gården i Härled, Torstuna blivande hembygdsgård.

främja hembygdsforskningen, uppteckna och bevara i bygden kvarlevande sagor, sägner, berättelser och minnesvärda händelser, visor och låtar, gåtor, skrock och annan folktro, byars och släkters historia samt anordna föredrag och samkväm. Att kartlägga i socknen befintliga gravfält blir väl den första uppgiften.

Det bör också nämnas, att föreningen fått och får god hjälp, särskilt i arbetet med hembygdsgårdens iståndsättande, av museiintendenterna Sven Drakenberg, Västerås, och Nils Ålenius, Uppsala. Landshövding Conrad Jonsson, Västerås, har besökt hembygdsgården och därvid uttalat sin stora förtjusning och sitt intresse för arbetet med iordningställandet av denna.

I denna Torstuna Hembygdsförenings första rapport till årsboken bör lämpligen också namnen på styrelsens medlemmar meddelas. På årsmötet den 27 januari 1946 blevo nio personer utsedda. Dessa konstituerade sig på ett efterföljande styrelsesammanträde sålunda: Kyrkoherde Gunnar Engman ordf., herr Olle Thorsmark v. ordf., herr Axel Ekholm sekr., herr Holger Karlsson v. sekr., herr Elis Hellström kassör, herr Carl Spångberg samlingsvårdare. Herrar Göte Wallén, Martin Jäderblom och fröken Svea Wiklund tillhöra också styrelsen.

Torstuna kommunalfullmäktige har enl. stadgarna rätt att utse två ledamöter till hembygdsföreningens styrelse. Fullmäktige har i år utsett herrar Eskil Silén och Ernst Eriksson.

Axel Ekholm.

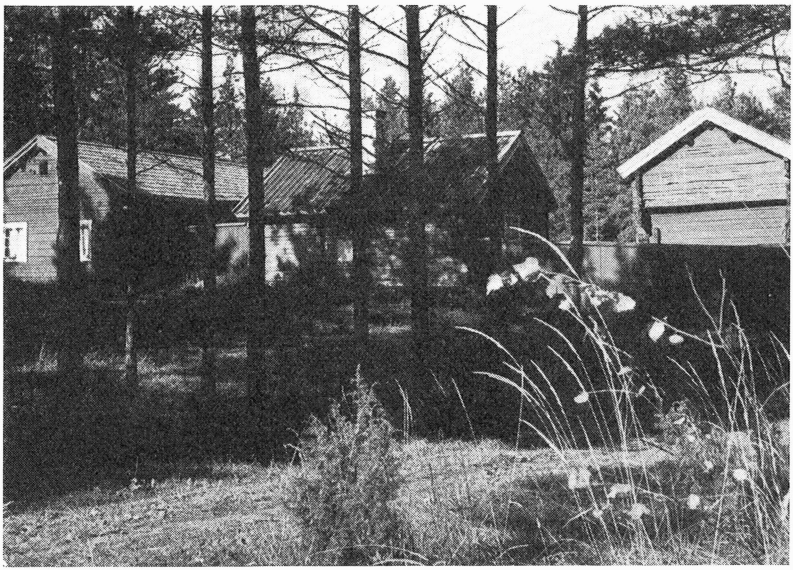

Bild 1. Hembygdsgården i Harbo.

SOMMARARBETEN I HARBO

Harbo hembygdsgård har sedan några år haft husen stående på sina platser på byggnadstomten i Rörbo, men först i år har föreningen på allvar kunnat ta itu med att inreda dem med medel anslagna av kommunen. Byggnaderna måste också repareras, och arbetet detta år har blott upptagit en etapp i restaureringen, nämligen inredningen av parstugan från Risänge. En inventering av det gamla beståndet av manbyggnader har därför gjorts, men samtidigt ha i möjligaste mån även efterforskats äldre husgerådssaker och arbetsredskap, varjämte man gjort uppteckningar rörande livet i gamla tider.

Det såg till att börja med inte lätt ut att få tag på några målade inredningar från bygden. I ett kök i Brattberg hade man hittat en på väv målad Karl Johans-inredning i rött av mycket unikt slag, men dag efter dag gick utan att något mera av intresse påträffades. Men så gjordes det stora fyndet en dag i Marbäck. I en manbyggnad, vars reparation just pågick, hade man i våras funnit

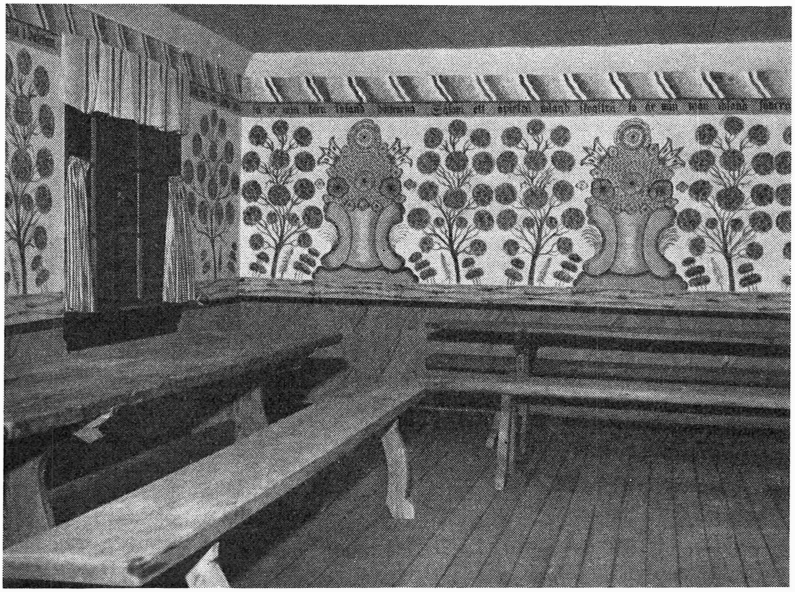

Bild 2. Storstugan i Risängegården, som målats efter ett återfunnet mönster.

och kastat ut en vävbit med mönster på. Frun i huset ville spara den, men karlarna tyckte det var »en gammal vaxduk» och så hamnade tapeten på tippen. Mera för säkerhets skull och utan några förhoppningar gingo vi ut i hagen, där avfallet från bygget tippats. Det regnade och hade regnat förut under sommaren — hade det funnits något var det väl knappast något kvar. Så grävde vi fram en trasa under en hög tegel — det var resterna av en målad 1700-talsinredning. Vi kastade oss i bilen och for direkt till hembygdsgården, gjorde upp eld i köksspisen och hängde upp tapeten för att torka. Sedan lossades försiktigt smutslager här och där, och under framträdde en originell och vacker väggdekoration med träd och blomvaser. Blev det ett helt mönster? Ja, det blev det verkligen. I stark solbelysnnig framträdde alla detaljer, färgen på de olika blommorna till och med. Och så satte konservator Carlsson igång med att kopiera den på helgdagsstugans väggar.

I början såg det ut att vara smått om möbler, uppköpare hade farit omkring i trakten, och mycket hade »restaurerats» av ovarsamma och okunniga målare, så att det var oanvändbart. Men vi

envisades, och möbel efter möbel dök upp, alla som kunde lämnade sina bidrag och stugans möblering blev faktiskt precis som vi ville ha den, fullt genuin.

I övrigt visade inventeringen att det fanns mycket större möjligheter att skapa en studiesamling än man vågat drömma om.

Den som ske te Harbo å fria
ske kunna bå lagga å smia,

heter det i en gammal ramsa från socknen. Laggningen har varit socknens förnämsta hantverk. Man har funnit laggkärl av unik art och delvis ganska gamla, ett daterat 1667. Men man har även gjort »helguttna» (urgröpta) kärl, och för övrigt snickeriarbeten och troligen även korgarbeten av olika slag, delvis för försäljning utom socknen. Smida kunde man, det visa vackra dörr- och kistbeslag. Möbeltillverkningen tycks ha pågått till för en mansålder sedan, och dalamöblerna, som eljest översvämmat hela Svealand sedan 1700-talets slut, äro här sällsynta. Under 1700-talets slut hade socknen en mycket skicklig urmakare, Anders Aderholm, som gjorde ur med sifferring av tenn och fodralen till dessa ur ha merendels tidig 1700-talsstil. Ett dylikt golvur, daterat 1815, fick föreningen som gåva av landsfiskal A. E. Annerén, Lindsbro, Östervåla. Det står nu orestaurerat i väntan på nästa etapp i arbetet, inredningen av de båda kamrarna vid ena gaveln och reparation av husen, som skall inledas i vår.

Samlingarna ha redan tillförts många sällsynta föremål, såsom en »krats» av järn, använd vid djurfångst i gryt, modell i naturlig storlek av en »strömtina» (en enkel strut av sprot, som man fångade fisk med i de strida strömmarna på våren), en hamphäckla n:o 2 (hampa häcklade man i häcklor av olika grovlekar), daterad 1758, skrin med kombinationslås av trä och mycket annat. Samlingarna skola tills vidare uppordnas i portliderskammaren från Risänge, men komma säkerligen, då inventeringen är slutförd, att kräva större utrymme.

Till nästa midsommar hoppas man kunna ha dessa arbeten färdiga och inviga hembygdsgården.

N. Å.

HEMBYGDSSKÅDESPEL I TIERP

År 1936 utgav numera framlidne kyrkoherden i Tierp, Joh:s W. Östlund, en bok med titeln »En bondehövding i 1700-talets Tierp». Boken handlar om nämndemannen och riksdagsmannen

Bild 1. Midsommarfest vid Tierps Gammelgård.

Johan Andersson i Åskarby. Byn ifråga är numera införlivad med Tierps köping. Johan Andersson var en högt ansedd man i sin ort. Han representerade bondeståndet inom Örbyhus och Norunda härader under sju riksdagar. Han var även en av dem, som hedrades med uppdraget att vara fadder när Gustaf III:s förstfödde, den blivande Gustaf IV Adolf, skulle döpas.

En som med intresse tagit del av bokens innehåll är en ung Tierpsbo, civilekonom Olle Lindvall. Han kom på den lyckliga idén, att Johan Andersson skulle lämpa sig förträffligt som huvudfigur i ett bygdeskådespel. Så satte han frimodigt igång, och en vacker dag hade han sitt manuskript färdigt och erbjöd det åt hembygdsgillets styrelse. Det var i sanning en glad överraskning. Vid genomläsandet av pjäsen blev man snart på det klara med att den unge författaren lyckats förträffligt med sitt opus, som han givit titeln »Ett sommarspel i Åskarby».

Bild 2. Zigenarynglingen och nämndemansdottern. Scen ur »Ett sommarspel i Åskarby» av Olle Lindvall, som framfördes vid en hembygdsfest vid Gammelgården i Tierp i augusti 1946.

Skådespelet var avsiktligt författat för den förträffliga friluftsscen, som bildas av gårdsplanen mellan huvudbyggnaderna vid Tierps gammelgård. I scenens fond har man alltså lidret från Bultebo med dess vackra portar, till vänster bondgården från Skämsta och till höger loftboden från Djupa. Dessa tre byggnader användas alla tre under spelets gång.

Teateramatörerna i Tierp intresserades för att taga upp skådespelet, och dessa ha under ledning av hrr Paul Skytt och Linus Fritz flitigt övat under den gångna sommaren. Söndagen den 25 augusti var man färdig, och premiären skulle gå av stapeln. En nådig försyn gav oss ett strålande sommarväder. Bortåt 700 personer infunno sig till Gammelgården.

Så började alltså skådespelet. Johan Andersson, den myndige Åskarby-bonden, har slåtter och mycket att stå i. Men han har även andra och allvarligare bekymmer. Han saknar manlig arvinge, och frågan vem som skall ta emot gården efter honom är brännande. Han beslutar till sist, enligt tidens sed, att gifta bort

Bild 3. Soldaten och pigan. Scen ur »Ett sommarspel i Åskarby».

sin enda dotter med en acceptabel friare. Dottern blir emellertid förtvivlad — hon vill icke mot sin vilja förenas med en, som hon ej känner sympati för. En vacker dag kommer det ett zigenarfölje till Åskarby. Hela patrasket utvisas av den sturske Johan Andersson — men hövdingen lovar att ta hämnd på den snåle tierparen, som ej, fast man ville betala med blanka silverdalrar, velat låta dem köpa mat. Och det blir en hämnd! En förförisk zigenaryngling lyckas en vacker sommarkväll så tjusa den alltmer förtvivlade nämndemansdottern, att hon till sist rymmer med honom från hemman och allt. Det blir givetvis stor uppståndelse på gården. Nämndemannen förklarar sig ej mer vilja ha någonting med sin förrymda dotter att skaffa. Han har blivit barnlös, Johan Andersson, och beslutar till sist att sälja gården.

En lantmätare, som är sysselsatt med laga skiftets genomförande i orten, har emellertid förut besökt gården och fattat tycke för dottern. Han lyckas nu övertala nämndemannen att sälja gården till en okänd köpare. Johan Andersson går med på köpet.

Dottern har snart tröttnat på nomadlivet och blivit omhändertagen av prosten i Tierp. Då till sist Johan Andersson vill ha besked av lantmätaren om den verklige köparen, visar det sig att denne köpt gården för den förrymda dotterns räkning. Då Johan Andersson fortfarande vill framhärda och ej kännas vid sin dotter, får han en grundlig uppläxning av både nämndemansmoran och prästen, och han tvingas till sist att förlåta dottern och ta henne till nåder igen. Hennes friare, lantmätaren, blev även godkänd av den kräsne bonden, och alltså »fick man» varandra som sig bör i sista akten. Och det blev slåttergille och fest, alldeles som ett sommarspel bör sluta.

Bortåt trettio personer och tre hästar medverkade i skådespelet. Alla voro iförda tidstrogna dräkter. För huvudrollerna hade dessa förhyrts från Skådebanans kostymateljé. Många medspelande hade emellertid själva ordnat sin kostymfråga genom att låna lämpliga persedlar i orten. Det var en lång rad förträffliga typer, som visade sig på scenen. Utom de ovannämnda huvudrollerna fanns där bl. a. en tvättäkta soldat och postiljon, en lat dräng, två munviga pigor, en djäkne och ett gammalt rotehjon. Och ett praktfullare zigenarfölje än det som plötsligen myllrade in genom portlidret, har nog sällan skådats i Tierp.

Tierpsortens hembygdsgille står givetvis i stor tacksamhetsskuld till teateramatörerna för det oegennyttiga arbete de nedlagt genom inövandet av Olle Lindvalls skådespel. Särskilt de båda regissörerna, målarmästare Paul Skytt och fotografen Linus Fritz, ha varit outtröttliga i att hålla styrkan samlad och att få allt att gå i lås. De ha därvid haft god nytta av sin mångåriga erfarenhet inom A. B. F:s teatercirkel. Det är ett allmänt önskemål, att vi till nästa sommar åter skola bli i tillfälle att se detta Tierps-skådespel.

Nimrod Alinder.

VÄSBY KVARN I LAGGA RÄDDAD

Den kända, vackert belägna väderkvarnen vid Väsby i Lagga socken, synlig vida omkring särskilt för trafikanter på Uppsala—Norrtälje-vägen, har varit starkt hotad av att gå sin förintelse till mötes. Detta hot har varit så mycket sorgligare som Väsby kvarn den dag

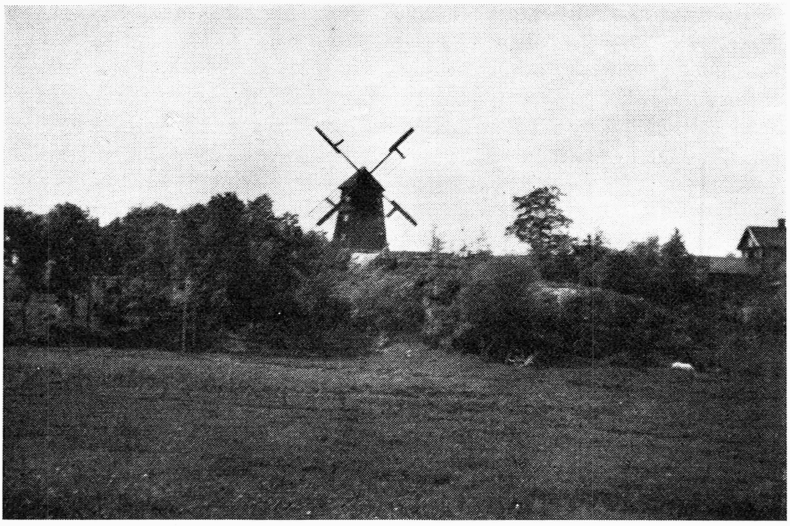

Väsby väderkvarn i Lagga.

som i dag är är fullt i ordning med vingar och inventarier att användas för kvarndrift. Kvarnen torde sålunda vara en av de ytterst få väderkvarnar, kanske den enda i Uppland, som alltjämt kan ge besked om hur malning med vingdrift skedde i gammal tid.

Starka krafter har i Laggabygden under hösten varit i ivrig färd med att för framtiden rädda den märkliga Väsbykvarnen. Frågan var utomordentligt komplicerad, ty det gällde att föra förhandlingar med icke mindre än tre ägare. Den siste ägaren av kvarntomten och kvarnen har nämligen till olika personer försålt dels själva kvarnhuset, dels inventarierna. Denna försäljning ingick i planer att förflytta kvarnen till sydvästra Uppland. I den brydsamma situationen kom frågan inför Riksantikvarieämbetet, som genom att kvarnen ansågs besitta stort kulturhistoriskt värde hos länsstyrelsen i Stockholms län anhöll om att rivningsförbud måtte utfärdas för kvarnen i första hand under det tidsrum, sex månader, som länsmyndigheten i enlighet med fornminneslagen av 1942 kan föreskriva.

Under denna tidsfrist har de ovannämnda krafterna i bygden varit i energisk räddningsverksamhet, ty det kunde snart framgå, lyckligtvis, att kvarnägarna vore villiga att i en ekonomisk uppgörelse överlåta kvarnen. Aktionen gällde sålunda att förskaffa me-

del till den räddande affärsuppgörelsen. Man sökte kontakt med Upplands fornminnesförening, dess ordförande landshövding Kjellman och sekreterare landsantikvarie Sundquist besökte platsen och det beslöts nu att en hembygdsförening skulle bildas, vilken som sin första uppgift skulle söka lösa den för bygden så betydelsefulla frågan. Efter till alla intresserade ortsbor riktad inbjudan att bilda en hembygdsförening hölls konstituerande sammanträde i Laggagården 25 sept. 1946, varvid intendent Ålenius höll föredrag över ämnet »Vården av hembygdens minnen». Sedan Lagga hembygds- och fornminnesförening nu bildats utsågs följande personer till styrelse: lantbrukare Herbert Samuelsson, Årby, ordf., kyrkoherde Gunnar Zamore, sekr., lantbrukare Sven Nilsson, Säby, skattm., hemmansägare K. G. Lundin, Olunda, lantbrukare Einar Jansson, Väsby, byggmästare Ejnar Levander, Morby, och hemmansägare Ivar Wårdh, Norrby.

De vid konstitueringssammanträdet antecknade medlemmarna i hembygdsföreningen utfärdade ett upprop till invånare i Lagga och andra intresserade om att teckna bidrag till kvarnförvärvet och det gensvar, som detta upprop gav, överträffade alla förväntningar: det gav icke mindre än 3,000 kr. Lagga kommun ställde sig likaledes välvillig och ställde ett anslag till förfogande. Genom landshövding Kjellmans bistånd har några kvarnindustrien närstående intressanter samt andra personer i Uppsala överlämnat ytterligare medel till förvärv av Väsby kvarn.

I dec. 1946 var »parterna» kallade till sammanträde inför landshövdingen och landsantikvarien på Uppsala slott och det visade sig snart att kvarnägarna ställde sig ytterst välvilliga till tanken att Väsby kvarn skulle bibehållas i sitt fullständiga skick och på sin gamla plats. Överenskommelse kunde sålunda träffas att Lagga hembygds- och fornminnesförening på rimliga villkor fick förvärva kvarnfastigheten. Den nybildade hembygdsföreningen, som så snart kunnat föra sitt första stora ärende i hamn, har anledning att känna tacksamhet för den välvilja och förståelse som mjölnare och fru Birger Jansson, fabrikörerna K. F. Hultman och Carl Johansson, Enköping, vid denna uppgörelse visat.

Genom förvärvet av Väsby kvarn, som Laggaborna så mangrant slutit upp omkring, kommer Uppsalatrakten att få bibehålla ett utomordentligt värdefullt — och originellt — kulturminnesmärke. Kvarnen skall underhållas i gångbart skick och man skall här i framtiden kunna se hur en väderkvarn arbetar. Men genom förvärvet får Lagga hembygdsförening också en synnerligen vacker festplats med vid sikt över slätten fram mot Uppsala. Det är att hoppas att föreningen ävenledes skall bli i stånd att sätta kvarnen

i önskvärt konserverat skick. Hembygdsföreningen litar till ytterligare stöd från intresserades sida och bjuder var och en välkommen till upplevelsen att se en riktig väderkvarn i arbete.

ÖREGRUNDSGÅRDEN SKAPAS

En hembygdsförening bildades måndagen 16 dec. 1946 i Öregrund vid ett sammanträde på rådhuset. Redan tidigare under hösten hade frågan om en hembygdsförening varit på tal, närmast med anledning av disponent Göranssons, Sandviken, önskan att donera den s. k. Lindska gården i Öregrund till något allmännyttigt och kulturellt ändamål. Vid ett tidigare under hösten hållet sammanträde tillsattes en interimstyrelse med uppgift att förbereda frågan. Denna styrelse avlämnade vid förstnämnda sammanträde rapport om sitt arbete. Därav framgick att stort intresse för saken fanns samt goda möjligheter till att för överkomlig kostnad iståndsätta den fastighet föreningen inom kort kommer att få mottaga såsom gåva.

Vid sammanträdet beslöts att bilda Öregrunds hembygdsförening med ändamål att tillvarataga stadens och speciellt ungdomens intressen ifråga om ändamålsenliga lokaler för möten, studiecirklar och andra kulturella och ideella sammankomster samt att i övrigt verka för att tillvarataga och förkovra stadens ideella och kulturella arv.

Till ordförande i den nya föreningen utsågs kommunalborgmästare Sven Brundin, varjämte följande personer valdes till styrelse: fru Agda Myhrberg, fru Lillie Linder, köpman Karl Wickström, pastor Sam. Thörnqvist, skomakarmästare G. Öberg och verkstadsarbetare Sigurd Andersson. Suppleanter blevo hrr S. Modin och E. Rudolphsson samt fröken Greta Wähl. Till revisorer valdes hrr F. Barkelund och B. Westerlund, med hrr John Westerberg och K. Långh som ersättare. Inom styrelsen utsågs fru Agda Myhrberg till kassaförvaltare.

Hembygdsföreningen fick redan vid starten mottaga ett 25-tal medlemmar, varjämte åtskilliga uttalat sin avsikt att inträda i densamma. Årsavgiften faställdes till 3 kr., och det är föreningens förhoppning att stadens innevånare mangrant sluta upp kring föreningen för att genom medlemskap, intresse och personligt arbete bidraga till att tillvarataga och förkovra de andliga och kulturella värden som finnas i staden.

Föreningens närmaste mål är nu att ordna med övertagande av den donerade fastigheten samt att på ett pietetsfullt sätt sätta den-

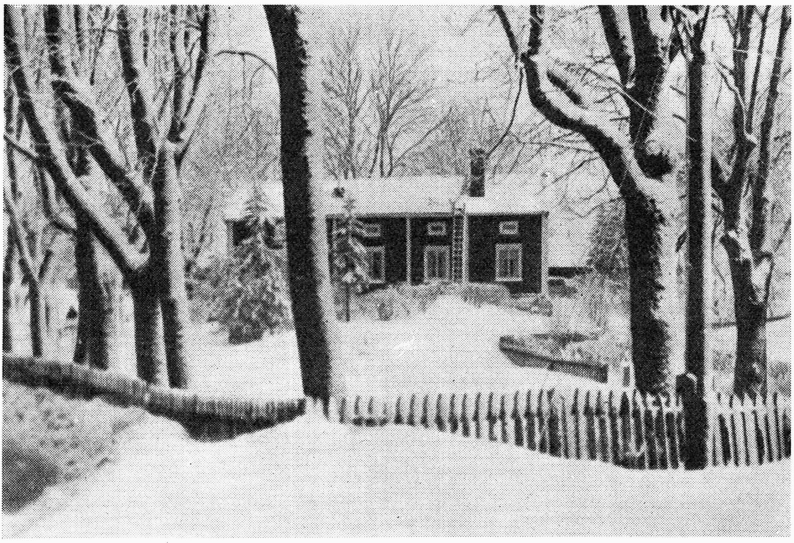

Lindska gården i Öregrund.

samma i stånd. Tanken är att inreda den övre våningen, d. v. s. vinden med tvenne gavelrum, till museum, samt den nedre våningen, som inrymmer 4 rum och kök, till samlings- och läs- och studierum. Vad som nu bäst behöves är donatorer, som genom gåvor kontant eller i form av fornsaker till museet äro villiga göra sin insats till förverkligandet av hembygdsföreningens ädla syften. Om alla så göra kommer Öregrundsgården — ty så blir namnet — att bli en av stadens vackraste och ädlaste klenoder, och en träff- och samlingspunkt för alla stadens inbyggare.

DRAGONMINNET VID MÄRSTA

Under festliga former invigdes söndagen 11 augusti 1946 en minnessten vid en av Kungl. Livregementets till häst gamla övningsplatser. Denna gång var det vid Märsta, där Liv skvadron brukade samlas till vapenövning under 1600- och 1700-talen. Initiativet till resandet av denna minnessten har tagits av den gamla livhusaren Ivar Käll, som för övrigt även genom sin bok »En rusthållsryttares minnen» bidragit till att bevara minnena från den tid, då vårt för-

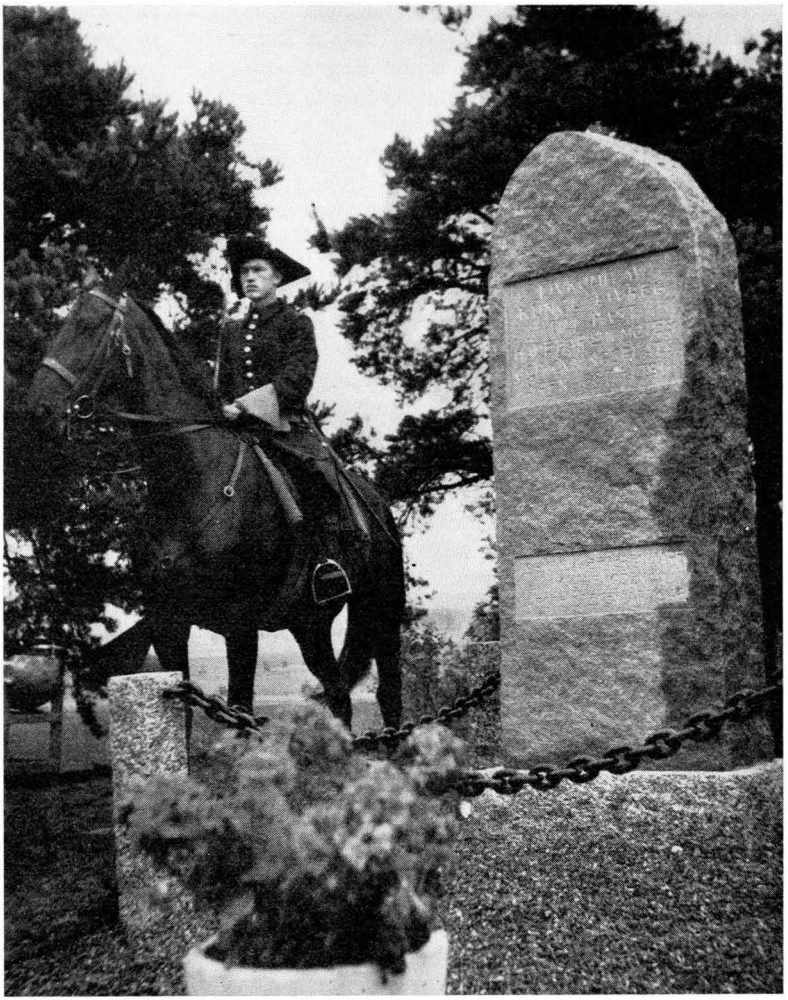

Minnesstenen vid Märsta.

svar utgjordes av indelta. Av de fem skvadronerna i Uppland, som alla haft var sin övningsplats, ha tre tidigare fått minnesstenar. Nu återstår endast norra Upplands skvadron. Stenen i Märsta har tillkommit i första hand tack vare ortsbornas stora intresse och har

bekostats genom insamling i orten och genom bidrag från Livregementets till häst och Livhusarernas kamratföreningar.

Trots ihärdigt regnväder hade många samlats för att deltaga i högtidligheten. Med K 1:s musikkår i täten och två karoliner som förridare marscherade en hederspluton ur Märsta, Norrsunda, Knivsta och Odensala hemvärnsområden till Arenberga gård, där stenen rests. Där väntade en skvadron ur Livregementet till häst, som ridit från Steninge slott, och så småningom samlades ett tusental personer kring minnesstenen.

Högtidligheterna inleddes med ett välkomsttal av köpman John Hallenberg, vari han särskilt tackade initiativtagaren Ivar Käll samt fjärdingsman Ernst Fagerberg, som för all framtid upplåtit mark för stenen på Arenberga akademihemman. Överste Carl-Axel Torén, nuvarande sekundchefen för Livregementet till häst, skildrade regementets öden genom seklerna från 1500-talet fram till våra dagar. Livkompaniet, som för länge sedan varje år samlades till mönstring och vapenövning på Arenberga, utgjorde på sin tid mer än 250 man, den största samövade styrka som funnits inom Livregementet. Då översten bjudit täckelset falla höll kyrkoherde Wilhelm Palm i Odensala korum, och skvadronen och hemvärnsplutonen defilerade förbi monumentet.

När slutligen musikkåren spelade upp »Carolus Rex» och »Vår Gud är oss en väldig borg», kände man särskilt starkt sambandet med gångna släkten, och tankarna formades till ett tack till dem, som i forna dar värnat Sveriges frihet.

ALTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Arbetet med att återställa vår gamla rusthållargård från slutet av 1700-talet har uppdelats på två perioder. Först gällde det iordningställandet av själva manbyggnaden i dess ursprungliga skick med målningar och inredning. Nu blev detta för någon tid sedan färdigt, och då återstår således själva möbleringen av gården. Visserligen ha några möbler tidigare skänkts till hembygdsgården, men vi vilja ju ha inredningen så komplett som möjligt, och vi beslöto därför att följa exemplet från andra föreningar i trakten och som särskild expert tillkalla intendent Nils Ålenius, Uppsala. Men intendent Ålenius har många järn i elden, så vi fingo lov att vänta tills vår tur kom, vilket inträffade i mitten av oktober 1946.

I samråd med intendent Ålenius beslöto några medlemmar inom styrelsen, att en grundlig inventering ute i socknens gårdar skulle företagas. Sedan intendent Ålenius preciserat vad vi i första hand behövde i möbelväg till hembygdsgården, kunde vi börja inven-

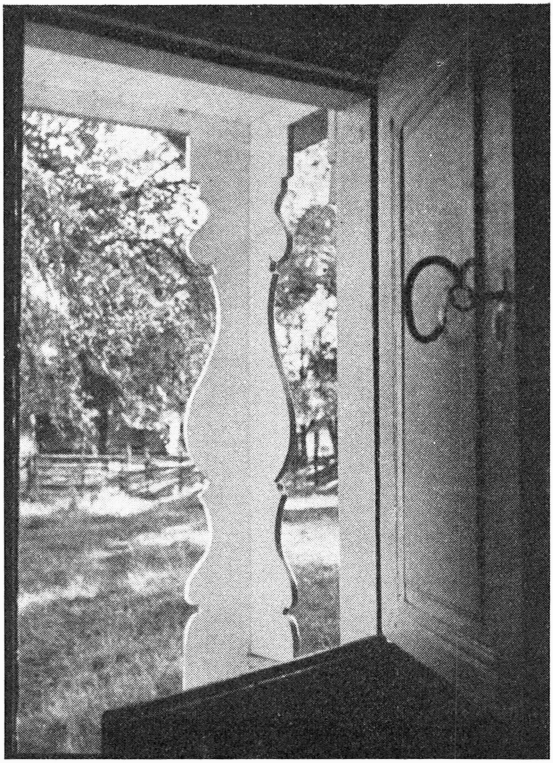

Bild 1. Utsikt genom hembygdsgårdens kvist.

teringen, och under tre dagar besöktes så gott som alla gårdar i socknen.

Det är förvånansvärt så mycket gamla saker, som finnas undangömda på vindar och ute i bodar. Bland de mera märkliga föremål, som vi erhöllo såsom gåvor, kan nämnas en vacker golvklocka, vilken tillverkats i Simtuna socken, och som under konservator Carlssons skickliga behandling nu återfått sitt forna utseende. I en gård kunde intendent Ålenius omtala, att han där funnit Upplands näst äldsta vävstol, en bjässe med rik inskription och årtalet 1765 väl bevarat. Föreningens kassör skänkte ett mycket värdefullt hörnskåp från 1774. I en gård hade man placerat ett gammalt skåp i en smedja, och detta kommer nu att pryda

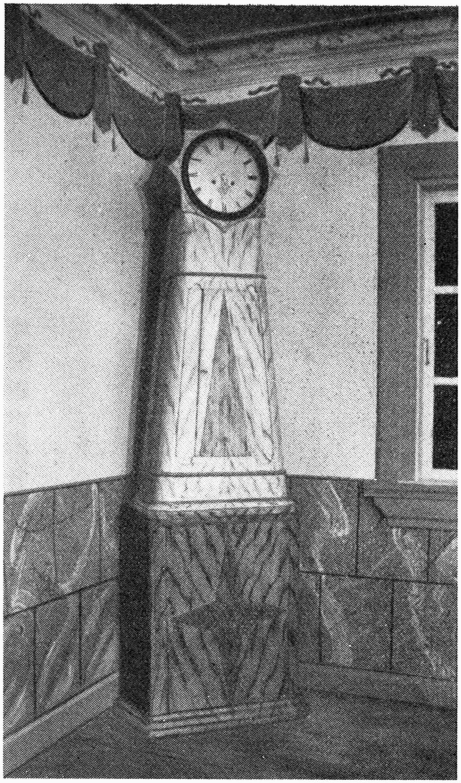

Bild 2. Golvur i hembygdsgårdens sal.

köket i hembygdsgården. Bland mindre föremål kan nämnas selkrokar, lokor med selknä, stenålderssaker, gamla gratulationer, som äro vackert präntade och målade samt en vindflöjel, som troligen suttit på Altuna gamla klockstapel. I en gård i norra delen av socknen fanns en gammal soldatkista, och den får nu sin plats i rustkammaren i hembygdsgården. Ett mycket unikt selknä skänktes av en f. d. altunabo. Det var gjort av älgben och hade försetts med magiska tecken för att skrämma bort trolltyg.

Över alla föremål som anträffats har en förteckning upprättats, och givetvis önskar hembygdsföreningen att sådana saker, som ej skänktes under inventeringen, en gång av ägaren skola överlämnas till föreningen.

Under den gångna sommaren har den av förre ägaren till Billerstena gård skänkta stolpboden flyttats och uppförts vid hembygds-

gården. Den skall användas till förvaring av sådana föremål, som ej lämpa sig att ha inne i själva manbyggnaden t. ex. jordbruksredskap.

På samma gång styrelsen tackar museiintendent Ålenius för hans värdefulla hjälp, riktar den sig även till alla givare med tack för deras gåvor.

Eric Liljestrand.

EDSBRO HEMBYGDS- OCH FÖRELÄSNINGSFÖRENING

Hembygdsforskningen har något av äventyrets tjusning över sig. Den kan bli en spännande detektivhistoria, där det gäller att hopfoga en massa detaljer för att komma fram till en enhetlig bild. Från kyrkbokens blad träder släktingar fram. I sockenstämmoprotokoll och domböcker läser vi om bygdens liv i helg och söcken. Ur redskapsbodarnas dunkel drar vi fram gångna tiders uttjänta redskap och verktyg. Utanför byn står bautastenarna som gråa väktare i vinterdiset och vittna om att här fanns by och bostad i hedenhös. Och i sommarkvällen klämtar klockan i stapeln vid gråstenskyrkan ännu sitt Fader vår över levande och döda.

I vår förening ha vi försökt att genom studiecirkelarbete tränga in i socknens historia. Ett oerhört omfattande material står oss till buds. Edsbro är rikt på fornminnen. Viktiga samfärdsvägar möttes här i forna tider. Fyra ståtliga fornborgar och ett stäk vittna om traktens strategiska betydelse. I snart sagt varje gärdsbacke finnas gravhögar. Långt uppe i skogarna ligga mäktiga gravfält från längesen glömd bebyggelse. Vi hoppas, att en vetenskaplig inventering av alla fasta fornlämningar snart skall kunna företagas. Mecenater efterlysas!

Den 8 och 9 oktober 1635 besöktes Edsbro av fornforskaren J. H. Rhezelius. Han lämnar i sin Monumenta uplandica en intressant förteckning över märkligare fornminnen inom socknen. Många av dem är nu försvunna. Vi hoppas dock att med hjälp av Rhezelius' platsbestämningar kunna återfinna en del. Den 1 november 1945 gjorde vi ett fynd. Rhezelius har i sitt verk avbildat en korsmärkt sten, om vilken han skriver: »Denne sten ligger whid k(yrkio)doren syntes eij mer än lijtet up ur Jorden». Med denna anteckning som utgångspunkt startade vi en undersökning. Vi fann stenen c:a 2 dm under markytan på angivet ställe. Enligt traditionen skulle det på kyrkogården finnas en gravsten över en Jakob Mickelsson. Den ålderdomliga inskriften på den nyfunna stenen kan tolkas till Iahop MiCCHLSSNN.

Vårt arbete fortsätter. Vi hoppas på flera fynd. Men framförallt

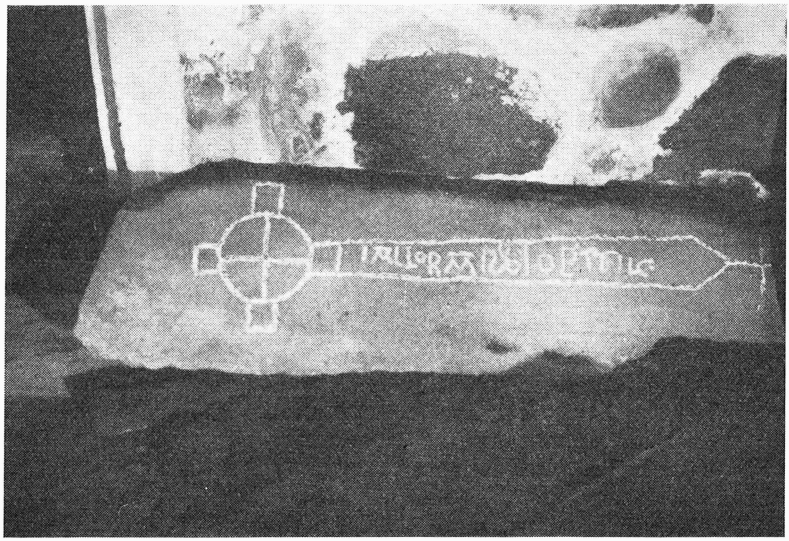

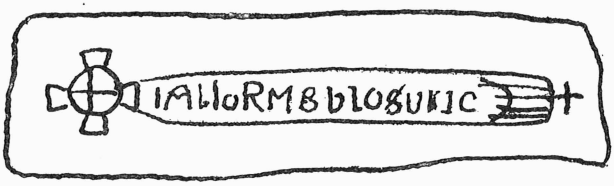

Den återfunna gravstenen vid Edsbro kyrka.
Överst foto, nedan J. H. Rhezelius' teckning från 1600-talet.

vill vi försöka intressera allt flera för hembygdsrörelsen. Genom vår sommarfest, genom utflykter till intressanta fornlämningar, genom föredrag, bygdespel och studiecirkel i hembygdskunskap har vi velat få med alla sockenbor i vårt arbete.

Karl-Arvid Grandin.

SYDVÄSTRA UPPLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM

Enköping är just nu en stad på stark frammarsch. Glädjande nog tycks under den allmänna »ruschen» ögonen också ha öppnats för de kulturella värdena och för det gamla Enköping som centrum för en rik kulturbygd. Stadens styresmän ha insett värdet av Syd-

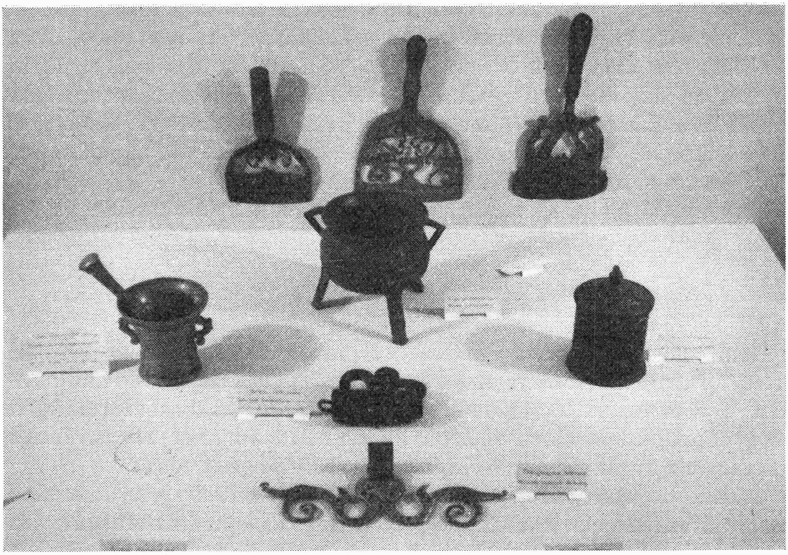

Enköpings museum: Bild från det iordningställda skyltfönstret.

västra Upplands Kulturhistoriska Förenings samlingar och det intresse för bygden, som dessa skulle kunna väcka om de finge sin rätta inramning. Resultatet har blivit ett beslut om att av Gamla Sparbankshuset skapa en kulturbyggnad, innehållande stadsbibliotek å nedre botten och museum dels en trappa upp och dels i nuvarande museilokaler i källarvåningen.

Biblioteksvåningen är nu snart färdig för inflyttning, men museet får tyvärr vänta ännu några år tills Samrealskolans planerade och beslutade storbygge blir verklighet. För närvarande äro nämligen skolklasser inhysta i de blivande museilokalerna. Vi äro emellertid vana vid att få vänta och äro glada över att märka att isen dock brutits. Vi vänta nu tåligt om ock med iver och spänning på den dag då vi få börja blåsa liv i våra dyrbara nu till största delen magasinerade samlingar.

Det ovan nämnda »kulturhuset» bör under sakkunnig ledning kunna bli en verklig attraktion, där musei- och biblioteksintressena få gå hand i hand och stimulera och komplettera varandra. En tanke har också väckts att i vindsvåningen ge utrymme åt Enköpings Konstförenings stadigt växande samlingar. Alltså ett samlingshus i verklig mening för stadens och ortens kulturella intressen.

För året har i samband med bibliotekets inredning ett av museets rum försetts med ett fönster, som blir museets »öga» utåt stora världen, och där vi nu ordnat med utställning av nyförvärv. F. n. är det en del av de av Winbergs sterbhus skänkta sakerna, som kunna beskådas i rampljus och med förklarande texter. Uppslaget tro vi är gott och värt att ta upp på andra håll. Från gatan ter sig fönstret som vår bild anger.

Som sagt, Enköping väntar och förbereder för kommande dagar.

Nils Lundin.

FRÖSÅKERS HEMBYGDSFÖRENING

Hembygdsföreningens verksamhet har under senaste år fortsatt efter i huvudsak samma linjer som tidigare. Framlidne handlanden Tor Schram har genom testamente tillförsäkrat föreningen ett belopp på 3,000 kr., vilket i första hand kommer att användas till förvärv av mark för utvidgning av föreningens tomt.

Genom de restriktioner på fortskaffningsmedlens område, som under kristiden varit rådande, har icke möjlighet förefunnits att i samma omfattning som tidigare göra utflykter med bil och båt för insamling av bruksföremål och handredskap.

En sak som är särskilt glädjande är att besökarantalet i vårt lilla museum år från år visar ökning.

Så snart arbetstillstånd kan erhållas, ha vi för avsikt att uppföra en ny museibyggnad av något mera brandhärdig konstruktion för förvaring av våra mest värdefulla föremål.

HARBO HEMBYGDSFÖRENING

Då Harbo hembygdsförening länge haft den åsikten att en hembygdsgård icke bara skall vara ett museum utan något mera levande, ha vi gått in för att få fram en typisk bondgård av medelstorlek. För att få inredningen så bra som möjligt har under det gångna året intendent N. Ålenius, Uppsala, energiskt och envist letat i alla bondgårdar efter original till väggmålningar samt färger för dörrar och fönster och har nu lyckats iordningställa köket i 1850-tals stil och storstugan i 1700-tals stil. Arbetet har utförts mycket skickligt av konservator Carlsson från Gimo. På grund av lyckliga omständigheter och tack vare intendentens och kyrkoherde Bergviks energiska letande har resultatet blivit utomordentligt lyckat.

Söndagen den 14 juli hade vi en hembygdsfest med 400 besökande och föredrag av kyrkoherde Andersson från Skuttunge om en Finlandsresa.

Tack vare välvilligt anslag från kommunen ha vi nu utsikt att kunna färdigställa även återstoden av rum och bodar, varav en del skall ordnas till museum, och vi hoppas kunna inviga dem vid nästa midsommarfest.

Gården skall sedan tjänstgöra som samlingsplats för mindre tillställningar, sammanträden o. dyl. för kommunens behov. För våra efterkommande blir den en vacker erinran om flydda tiders Harbo.

Emil Harbom.

HUDDUNGE HEMBYGDSFÖRENING

Sommaren 1940 uppfördes Huddunge hembygdsgård, Håcksbytorpsstugan, på sin nuvarande plats vid kyrkoruinen. Sedan har arbetet med stugans färdigställande pågått, samtidigt med att andra byggnader uppförts. Under sommaren 1946 målades stugan invändigt, jämte de möbler som man fått ihop. I fråga om möbler och husgeråd har man medtagit blott sådant, som behövs för vanlig rumsutrustning och ordnat varje sak på sin plats. Givetvis har för-

Huddunge: Interiörbild från hembygdsgården.

Huddunge: Hörn med skåp i ett av hembygdsgårdens rum.

eningen en del saker därutöver och torde kunna få ännu mera. Frågan om ett särskilt museirum blir nog därför aktuell med tiden.

Målningsarbetet har utförts av konservator Sven Carlsson, Gimo. Meningen var därvid inte att exakt återställa de ursprungliga färgerna, som funnits i denna stuga. Man ville fastmer söka ge en bild av hur man tidigare hade det i bondstugorna, hur man målade väggarna innan den nu vanliga papperstapeten tillkom. Ty det var ju inte bara nakna timmerväggar eller grått lerbruk på dem. Man visste ju av gamla synehandlingar att dylika målningar funnos, fastän nu kanske dolda av mångdubbla lager tapeter och därtill masonitplattor. Konservator Carlsson och hembygdsföreningens ordförande gav sig ut på spaningsfärd i socknen. I Alb. Johanssons gård i Håcksby fick man ett par bräder och ett

stycke taklist, som räddats då mangårdsbyggnaden för många år sedan restaurerades. Det är en synnerligen vacker schablonmålning, med diskreta, behagliga färger på grön botten. Konservator Carlsson ansåg detta mönster synnerligen unikt, enär det annars vanligen var mera lysande färger i dylika mönster. Han anser det vara tillkommet mot slutet av schablonmålningarnas tidsskede. Mangårdsbyggnaden i Håcksby är också uppförd någon gång på 1840-talet. Och i gamla mangårdsbyggnaden hos E. Lövgren i Sillbo, vilken byggdes något av de första åren på 1800-talet, fann man under mångdubbla varv av tapeter en stänkmarmorering.

Nu hade man alltså fått mönster från den egna socknen. Det blev konservator Carlssons uppgift att anbringa dem på väggarna. Håcksbymönstret pryder nu väggarna i salen eller nystun. Köket, kammaren och farstun är målade i mera enkel stil med ljus bottenfärg och mörkare stänk. Taken äro vitlimmade, dörrar och fönsterfoder i så nära anslutning som möjligt till de ursprungliga färgerna.

Där den ursprungliga färgen på möblerna är i behåll, ha de blott rengjorts. På dem som blivit ommålade har den nya färgen tagits bort eller också ha de målats i den ursprungliga färgen. Och då allt nu är färdigt är stugan synnerligen hemtrevlig. Intendent Ålenius betygade också sin belåtenhet både med stugan och de i många fall synnerligen värdefulla samlingarna.

Uthuslängan från Hagalund har också under sommaren uppförts. Från Tingvastbo har föreningen fått en bastu, som skall uppföras vid hembygsgården.

Föreningen har under året lidit en svår förlust, i det att disponenten Hj. Söderlund i Sillbo avled på sin 62-årsdag, Kristi himmelsfärdsdagen 1946. Han har varit med sedan föreningens bildande och betytt ofantligt mycket för dess verksamhet genom sitt intresse, sin praktiska blick och sitt sunda omdöme.

Söndagen den 25 aug. hölls invigningsfest vid hembygdsgården. Intendent Nils Ålenius, Uppsala, höll föredrag om »Våra bondgårdar» och förrättade invigningen.

Axel Johansson.

HÅLLNÄS HEMBYGDSFÖRENING

Hållnäs hembygdsförenings planer då det gäller uppförande av byggnader på den inköpta marken vid kyrkan har under året skridit långsamt framåt. Förberedelserna har dock kommit så långt att byggnadsarbetet skall börja våren 1947.

Midsommaraftonen 1946 anordnade föreningen för första gången resning av midsommarstång och därefter lekar och gammal dans.

Tillslutningen blev oväntat stor och anordningen uppskattades mycket av ortsborna varför den torde komma att upprepas för varje midsommar. Ett särskilt lyckat inslag var anskaffandet av medlemmar, vilket under kvällen resulterade i att ett hundratal nya medlemmar antecknades. Nämndeman Joel Karlsson, som tagit initiativet till detta system för värvning av medlemmar, är väl värd en honnör.

Den 24—25 augusti hölls den sedvanliga sommarfesten vid Grönа-Lunds festplats, även då med största tillslutning, omsättning och behållning. Ing. Adling från Stockholm höll föredrag över ämnet »Hembygdsvården och fritidens problem». En hembygdspjäs »Per-Olof går i bönmål», författare och regissör fil. mag. Karin Alinder, spelades av amatörer ur S. Olands Ungdomsgille och rönte stor uppskattning av publiken.

I närheten av vikingagravfältet i Lönnö hittade en 13-årig son till nämndeman Karlsson ett stenåldersfynd, som inlämnats till föreningen. Det är med all sannolikhet fråga om en stenåldersyxa, som närmare kommer att beskrivas sedan den undergått sakkunnig undersökning.

Dan. Westergren.

HÄRKEBERGA GILLE

Vid det stadgeenliga årsmötet med Gillet den 25 maj 1946 upplästes följande årsberättelse:

Styrelsen utgjordes under det gångna året av kantor G. Öhlund, ordf., lantbrukare E. Brunsberg, v. ordf., lantbrukare Birger Karlsson, kassör, folkskollärarinnan Margit Larsson, sekreterare, samt fru Astrid Schenning, lantbrukare A. Gustafsson och vandringsrättare A. Pierre, ledamöter. — Revisorer lantbrukare Valentin Pettersson och Evert Jansson.

Under det gångna verksamhetsåret höll Gillet traditionsenligt sin midsommarfest, vilken fick en enastående uppskattning bland bygdens folk. Högtidstalare var överste Willy Kleen, Stockholm. Samtidigt konstituerades Upplands Spelmansförbund med Gillet som initiativtagare, och vid den spelmansstämma, vid vilken ett 30-tal av landskapets bästa allmogespelmän mött upp, fungerade professor Sven Kjellström, Stockholm, och director musices Sven E. Svensson, Uppsala. — Midsommaraftonen arrangerades i Härkeberga kyrka till förmån för kyrkans orgelfond konsert med konsertmästare W. Böck, Uppsala, som medverkande, och en orientering över kyrkans målningar och historia lämnades av Gillets ordförande.

I samband med festen arrangerade Gillet slåttertävlan, där Upp-

sala läns södra krets av S. L. U. och J. U. F. tävlade om ett av Gillet uppsatt vandringspris.

För att bringa badfrågan i trakten till lösning har Gillet till badstuföreningen överlämnat 2,000 kronor som gåva.

Under det gångna verksamhetsåret hölls i Gillets regi 5 föreläsningsaftnar med skiftande ämnen, och inalles 310 besökare bevistade föreläsningarna.

Genom Gillets försorg ha vissa renoveringsarbeten för att rädda den gamla landsvägsbron igångsatts. Brovallarna ha uppröjts och de gamla brostockarna rests och nya broräcken påsatts. Platsen skall fridlysas.

Ett natur- och kulturreservat har ordnats norr om kyrkan. En s. k. nyttjanderättsupplåtelsehandling har undertecknats, vari Svenska naturskyddsföreningen under en tid av 50 år får rätt till hagmarkerna vid kyrkan som natur- och kulturreservat. Platsen får sitt speciella värde därför att berghällen inom området är rik på hällristningar.

HÄVERÖ-EDEBO HEMBYGDSFÖRENING

Åren 1945—46 ha icke gått Häverö-ortens hembygds- och fornminnesförening spårlöst förbi. Den har bl. a. hunnit med att byta namn och heter nu Häverö-Edebo hembygdsförening, ty det tidigare namnet ansågs för långt och omständligt samtidigt som det icke klart framhävde föreningens verksamhetsområde. Genomföres det förslaget att förena Edebo och Häverö kommuner, som nu föreligger, kommer hembygdsföreningens verksamhetsområde att bli identiskt med den blivande stora kommunens, vilket innebär en fördel ifråga om föreningens möjlighet till ekonomiskt stöd för sin verksamhet.

Byggnadsbeståndet å hembygdsgården i Häverödal har utökats med en matbod, som sedan år 1830 stått å Margareta Erikssons hemman i Ytterby. Nedre avdelningen har använts till matbod och har några jättestora mjöllårar. Den övre har använts till spannmålsmagasin. Det är meningen att låta övre botten härbärgera redskap för jakt och fiske. Redan nu har två över 500 år gamla kanoter installerats där.

Den traditionsenliga midsommardansen kring majstång försiggick också i år på hembygdsgården under livlig anslutning. Föreningen har härigenom sökt leda ungdomen fram till ett värdigt midsommarfirande, vilket i många avseenden lyckats, trots att dansbanorna runt om i bygden konkurrera hårt om ungdomen.

Föreningen har också gått in för en annan sak, som torde vara

värd att omnämnas, nämligen anordnadet av s. k. »kyrksöndagar». En sådan hölls i Häverö kyrka i sept. 1945 och rönte livlig anslutning och gav ett gott utbyte för dem som var med. Efter högmässogudstjänst med predikan av prosten Lars Nilsson intogs kyrkkaffe i prästgården, varvid föreningens ordförande i ett tal framhöll, att hembygdsföreningen icke endast har att insamla gamla husgeråd till hembygdsgården utan även skall studera förfädernas seder och bruk. Och här möter starkast det kristna arvet från förfäderna, som lämnats till oss med ansvar för dess rätta förvaltning.

Efter kyrkkaffet höll teol. lic. Stig Lindholm i kyrkan ett föredrag med titeln: »Nu wilia kristni män kirkie byggia». Såsom utgångspunkt togs hälsingelagens ord att »Kung Salomo var den förste som byggde socken kyrka». Lic. Lindholm skildrade fädernas sätt att uppleva sin kristendom under sockenkyrkans valv. Dess målningar och skulpturer blevo inte döda föremål utan levande sinnebilder, som idealbildande följde bygdens folk ut i deras vardagsliv.

Föreningens årsmöten bruka präglas av festligt omväxlande program. Så var också förhållandet i år, då både sång, musik och film förekom. Även då medverkade lic. Lindholm med ett föredrag: »Bland gamla böcker i uppländska sakristior».

Efter några ord om medeltidens förhållanden påvisade tal. hur reformationen bröt igenom delvis tack vare att den kunde taga tryckpressarna i sin tjänst. Det tryckta ordet, inte minst Olaus Petri postilla av år 1530, utgjorde en revolutionerande faktor. Det stora reformationsårhundradet var dock icke 1500-talet. Västerås riksdag 1527 gav oss en begynnelse till statsreformation, men det är först efter Upsala möte 1593 som vi i egentlig mening kan tala om folkreformationen. Hur det gått till åskådliggjordes med tre volymer, hämtade ur Häverö kyrkas sakristia: Ärkebiskop Laurentius Paulinus Gothus' Exegesios Pauliniana in Cathechismus, Petrus Rudbeckii översättning av Luthers stora katekes samt Bonifatius Stöltzlins Cathechismus-Hand, en 1500 sidor omfattande samling predikningar över katekesen. Scrivers Själaskatt och Arndts Sanna Kristendom, avsedda till utlåning åt församlingsborna, visa oss sakristiorna som de första lånbiblioteken. Och Livmedikus M. Pontins Läkarbok och anvisning till upprättande av sockenapotek för oss rätt in i den tid, då sakristian var apotek och prästen inte så sällan vikarierande provinsialläkare. Till sist dröjde talaren vid ett prästmötesprotokoll från senare hälften av 1800-talet och knöt till detsamma några allmänna reflexioner om den hetsiga agitation, som fördes mot sockenkyrkan från den radikala frikyrkan.

Under året har föreningen fått anslag från såväl Häverö som

Häverö-Edebo: Hembygdsgården i Häverödal. T. v. en matbod från 1830, som i år flyttats till gården.

Edebo kommuner med resp. 500 och 50 kr. Tack vare detta och ett lyckligt genomfört varulotteri är nu föreningen helt skuldfri. Men planer föreligga nu att fullständiga byggnadsbeståndet å hembygdsgården.

Slutligen må erinras om att föreningen under 1945 förlorat tvenne trogna medlemmar, nämligen kommunalnämndsordföranden E. A. Lundin, som varit föreningens ordförande i många år, samt folkskolläraren Elioth Olsson, under några år föreningens sekreterare.

Häverö-Edebo hembygdsförening sänder till sist hälsningar till hembygds- och fornminnesföreningarna Uppland runt.

Oscar Sporre.

KNUTBY-BLADÅKERS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRBUND

Den 13 december 1945 anordnade hembygdsförbundet tillsammans med Röda Korskretsen, Blåbandsföreningen och kyrkliga ungdomssyföreningen en värdig och vacker Luciafest i Knutby kyrka, varvid särskilt ungdomarna stodo för större delen av programmet.

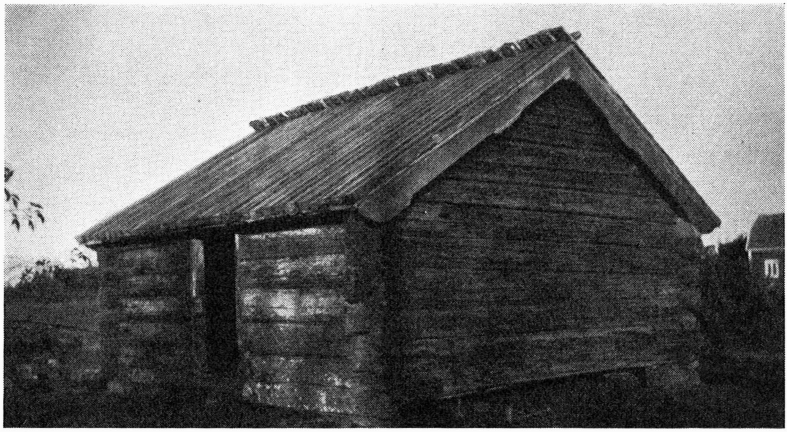

Knutby-Bladåker: Den gamla 1500-talsboden från Rickeby.

Före högtiden i kyrkan hade ljustået besökt ålderdomshemmet, där de gamlas ögon strålade i kapp med ljusen.

Förbundets årsmöte hölls 12 juni 1946. Det blev omval på alla poster i styrelsen, förvaltningen godkändes och ansvarsfrihet beviljades. Vid årsmötet höll bibliotekarien Gustaf Holmgren, Uppsala, en uppmärksammad och uppskattad föreläsning över ämnet: »Bönder och herrar i Knutby på 1600-talet». Intresset bland åhörarna var mycket stort. Bibliotekarien Holmgren torde väl vara den kanske främste kännaren för närvarande av Knutby socken i äldre tider och dess personhistoria. Ytterligare föreläsningar i ämnet kommer att anordnas, då föredragshållaren välvilligt utlovat att ställa sig till förfogande.

Något som icke hänt på många år inträffade i år, nämligen att hembygdsförbundets stora sommarfest första söndagen i augusti bokstavligen regnade bort. Det var tråkigt ur alla synpunkter, för förbundet icke minst ur ekonomisk. Någon söndag senare genomfördes en del av programmet, bl. a. spelade Uppsala teatersällskap folklustspelet »Svält-Jerker».

Den gamla 1500-talsboden, som förbundet inköpt vid Rickeby, har nu flyttats och står på sin plats vid Gammelgården. Den är ett värdefullt tillskott till de övriga byggnaderna därstädes. Förbundet hoppas nu på att inom en icke alltför avlägsen framtid få fullborda den påbörjade gården med mangårdsbyggnad, så att bl. a. museisamlingarna kunna ordnas bättre och komma mer till sin rätt. Till

dessa samlingar ha för övrigt under året tillkommit en hel del värdefulla saker.

En allmänt glädjande tendens är att man överallt börjar få blicken öppen för hembygdsrörelsens värden. Särskilt är man nu aktsam om gamla familje- och släktklenoder.

Erik Söderlund.

LÄNNA HEMBYGDSFÖRENING

Länna hembygdsförening firade 1945 sin 20-åriga tillvaro med att ge ut en festskrift »Lännabygden». Den har ett omväxlande innehåll och är rikt illustrerad. Intresserade kunna rekvirera den hos fru Julia Jansson, Bergshamra, för ett pris av en krona.

Om jubileet erinrades givetvis vid den traditionella sommarfesten vid Bergshamra kvarn, då bl. a. redaktör Lars Madsén kåserade om upplänningar och framför allt rospiggar, som han mött.

Den 17 november hölls en 20-årshögtid i Bergshamra missionshus med stor tillslutning av bygdens folk. Prosten Solén svarade för den obligatoriska historiken och högtidstalet hölls av rektor W. Mattsson från Väddö över ämnet: »Arvet från fäderna». Dessutom bjöds på ett omväxlande musikprogram.

Vi arbeta nu vidare med att utöka samlingen i vårt lilla museum och skaffa pengar till den samlingslokal, som vi drömma om att kunna erbjuda bygdens ungdom. En gång i månaden anordnas ungdomsaftnar i Bergshamra skola med föredrag, sång och musik samt folklekar. Dessa aftnar äro mycket uppskattade och besökas ofta av ungdom även från angränsande socknar.

Sven Solén.

RASBO FÖRELÄSNINGSFÖRENING

Föreläsningsföreningen här i Rasbo har icke direkt organiserat sig som hembygdsförening, ehuru den dock kan sägas i flera avseenden verka såsom sådan. Den inventering, som avser att tillvarataga kulturhistoriska föremål ägnade att belysa bygdens historia, arbetsliv, göra uppteckningar av berättelser från bygden, fotografera äldre byggnader m. m., är ännu icke avslutad. Arbetet blev mera omfattande, än man i förstone kunde ana. En ganska betydande samling av olika slag av föremål, som genom inventeringen och den år 1945 hållna utställningen kommit i föreningens ägo, väntar på att bli »installerad» i lämpliga lokaler. Under det gångna året har en äldre bod med lider med snidade portstolpar inköpts för kommunala medel genom föreläsningsföreningens initiativ. Denna byggnad står fortfarande kvar i Visteby men skall flyttas.

Genom kommunalt anslag om 250 kr. har föreningen blivit i stånd att ta en del fotografier för skolornas räkning antingen med motiv från naturen eller av mer kulturhistoriskt intresse — ett mycket tacksamt och intressant arbete. Ett avsevärt antal lyckade förstoringar av dessa foton ha placerats i skolorna, där de förvisso ha en stor uppgift att fylla, då det gäller att berika kunskaperna i hembygdens historia och ge impulser till naturstudier.

Föreningen har liksom föregående år anordnat studieutflykter i hembygden. Dessa ha ingått i föreningens ordinarie program och omfattats med stort intresse. Ledare för utflykterna har varit intendent Ålenius, varvid undertecknad i egenskap av föreläsningsföreningens föreståndare varit behjälplig med att planlägga denna form av föreningens verksamhet.

Skolbarnen ur de högre klasserna i socknens skolor med samtliga lärare ha deltagit i extra studieutflykter, varvid en del av de genom inventeringen framkomna resultaten demonstrerats. Till det fotografiska arbetet för skolornas räkning, som nämnts, har kommunalfullmäktige lämnat anslag även för nästa år.

Henrik Wallin.

SOLLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Svårigheterna att få med en större del av befolkningen inom hembygdsrörelsen äro uppenbarligen större i ett växande förortssamhälle än i en landskommun med mera homogen befolkning. I förorterna är flertalet invånare inflyttade från andra håll, och om man med hembygd förstår den trakt, där man blivit född och vuxit upp, ha de flesta sin hembygd i en helt annan del av landet. Sollentuna hembygdsförening har velat lära de tusentals från olika landskap hit inflyttade, att den trakt, där man fått sin verksamhet eller sitt hem, också är ens hembygd. Föreningen vill lära dem känna denna bygds vackra natur och minnesrika historia.

I mer än 12 år har nu Sollentuna hembygdsförening verkat i detta syfte. Än finns det väl åtskilliga av de inflyttade, som inte känna mer av sin nya hembygd, än som presenterar sig på resan till och från arbetet inne i Stockholm. Men i många fall har föreningens arbete burit frukt. Skolornas hembygdsundervisning har bidragit härtill. De unga ha lärt de gamla. I stora skaror drar man ut till den ännu orörda naturen, och köpingen har förvärvat ett stort område intill Rösjöns västra strand till fritidsreservat.

Även på annat sätt ha myndigheterna visat förståelse för hembygdsföreningens strävanden. Då det för ett par år sedan gällde att rädda den enda kvarvarande väderkvarnen inom köpingen,

Sollentuna: Hembygdsgården vid Hersby.

den vid Överby, inköpte kommunalfullmäktige kvarntomten och ställde medel till förfogande för restaurering av kvarnen. Då gårdsanläggningen vid hembygdsgården Hersby behövde kompletteras med en loge, lämnade köpingen ett räntefritt lån för att köpa och flytta en logbyggnad från Ytterby i norra delen av församlingen till Hersby. Och då slutligen den unga köpingens vapen nyligen skulle fastställas, antogo fullmäktige ett motiv från den glansfullaste epoken i bygdens äldre historia, vikingatidens segelfart Östersjön —Edsviken—Norrviken—Sigtuna—Uppsala med blomstrande handel vid Edsbacka-Tuna.

Under det gångna arbetsåret 1945—46 har Sollentuna hembygdsförening följt traditionerna från tidigare år. En utfärd anordnades till den nyrestaurerade kvarnen vid Överby, en annan till fritidsreservatet vid Rösjön. Till jul stöptes ljus och hölls julmarknad vid Hersby. Lucia firades som vanligt i S:t Eriks kyrka. Vid årsmötet visades film och vackra färgfotografier från Sollentuna. Vid de båda sistnämnda tillfällena utfördes sång och musik av Sollentuna Musiksällskap, som bildats inom hembygdsföreningen men nu konstituerats som en fristående sammanslutning. På försommaren var utfärd anordnad till Sigtuna. Midsommaren firades vid Hersby med lekar kring majstången och dans på logen.

Sedan samarbete med de andra hembygdsföreningarna i Stock-

holmstrakten åter inletts, gästades Sollentuna på eftersommaren 1946 av ett stort antal representanter för grannföreningarna, som besågo vår vackra natur, våra minnesmärken och vår hembygdsgård.

Antalet medlemmar i Sollentuna hembygdsförening är nu omkr. 440. Sett i relation till köpingens stora invånarantal är det ett fåtal. Men antalet växer, och detta är glädjande.

Nils Göransson.

SOLNA HEMBYGDSFÖRENING

När Solna Hembygdsförening den 24 april 1946 firade sitt årsmöte å det gamla Solnadal, värdshuset med minnen både från Carl Michael Bellmans dagar och från konung Carl XV:s tid, var det två händelser som satte sin prägel på högtiden. Den ena var den stora och kännbara förlust, som föreningen lidit, när f. posttjänstemannen Arvid Tydén den 19 april 1946 lämnade det jordiska. Vad han varit och betytt för fornminnesvården och hembygdsvården i Solna kan ej tolkas med några korta ord. Från begynnelsen var han i Solna Hembygdsförening den drivande kraften och den eldande själen. Som riksantikvariens ombud i Solna vakade han över det, som här var gammalt och fornt, och utan överdrift torde kunna sägas, att han är skaparen av Solna hembygdsmuseum, där han kände varenda sak och dess historia. Arvid Tydéns bortgång innebär för Solna Hembygdsförening en nästan oersättlig förlust.

Den andra händelsen, som präglat såväl årshögtiden som arbetet under året, är tanken på och förberedelserna för ett värdigt högtidlighållande av föreningens 25-åriga tillvaro. Solna Hembygdsförening stiftades den 1 november 1921, och den 15 november hålles med anledning av jubileet en högtidssammankomst, vilken H. K. H. Kronprinsen, föreningens beskyddare, lovat hedra med sin närvaro. F. riksantikvarien professor S. Curman, själv Solnabo, håller högtidstalet. Till högtiden väntas ock en ny årgång av Solna Hembygdsförenings årsskrift föreligga.

Från föreningens verksamhet kan i övrigt antecknas, att man i styrelsen skisserat delvis nya riktlinjer för föreningens verksamhet, när man där haft för ögonen de stora uppgifter, som icke minst möter föreningen i det växande Solna av idag; att där få utföra en både fornminnesvårdande och hembygdsvårdande gärning.

Föreningens styrelse utgöres av följande: rektor A. F. Wenner, ordf., kontraktsprosten K. Ekman, v. ordf., komminister H. Berg, sekr., folkskollärarinnan fru Elsa Sandberg, löjtnant Nils Ekander, fru Hildegard Norrman och folkskolläraren U. Rejle.

Suppleanter i styrelsen: kontorschefen K. Berg, kassaförvaltare,

redaktören V. Vall, pensionsnämndsordföranden Ivar Bergström, f. uppbördsmannen V. R. Blomgren och kyrkvaktaren B. Forslin.

Henrik Berg.

STOCKHOLMS-NÄS HEMBYGDSFÖRENING

Strax intill Stockholms-Näs medeltida kyrka ligger en gammal gård, som enligt fackmännens åsikt härstammar från slutet av 1600-talet. Denna gård har genomgått en grundlig reparation och i största möjliga utsträckning återställts i sitt ursprungliga skick. Byggnaden har emellertid en gång i tiden troligen varit längre än nu, och därför har den också under reparationen förlängts. Hur den en gång borttagna delen sett ut eller varit inredd har ej kunnat fastställas, och därför har den tillbyggda delen ordnats som ett helgdagsrum, alltså ett enda rum med en yta av 9 × 7 m, som på detta sätt blivit ett bra samlingsrum.

Reparationen har tillkommit på enskilt initiativ och gården, som har en areal av 3,440 kvm, överlämnades på årsmötet den 25 maj som gåva till Hembygdsföreningen, som därigenom fick sin lokalfråga löst och nu kan arbeta med större framgång för sina ideella strävanden. Ännu återstår emellertid möbleringen av rummen. En del möbler finnas deponerade, och en del ha välvilligt skänkts, men svårigheten är att få möbler, som härstamma från själva socknen. De möbler, som ev. ha funnits, ha numera försvunnit på det ena eller andra sättet, och utsikterna att samla på orten äro därför rätt små.

Hembygdsföreningen tog på årsmötet upp frågan om att skaffa ett eget sockenvapen, som i dessa tider torde ha ett särskilt värde, då det ser ut, som om våra gamla sockengränser hålla på att utplånas genom sammanslagning av mindre socknar till större enheter. Detta kan ju vara ett skäl att anskaffa ett särtecken, som påminner våra efterkommande om, att vi en gång varit en egen socken.

I föreningens strävanden ingår sedan länge tanken på att få den medeltida borgruinen vid Almare-Stäket utgrävd och frilagd. Föreningen har också hänvänt sig till Riksantikvarieämbetet i denna fråga. Tyvärr anser sig Riksantikvarieämbetet icke kunna göra något på grund av att erforderliga medel ej stå till förfogande. Det blir tydligen Hembygdsföreningen själv, som får söka någon utväg. En utgrävning, friläggning och konservering av denna gamla borg skulle säkert blotta många intressanta fynd och det är bara att arbeta vidare och hoppas på, att ett resultat slutligen skall kunna nås.

Stockholms-Näs: Hembygdsgården i Stockholms-Näs.

På årsmötet höll intendent Ålenius ett föredrag om hembygdsgårdar och hembygdssamlingar, och senare på kvällen kom Nergårds-Lasse, som trots sina 90 år på sitt oefterhärmliga sätt berättade sina historier som i gamla dagar.

Midsomaraftonen kläddes och restes majstången på hembygdsgårdens plan, och barn och äldre trådde dansen med liv och lust. Musiken sköttes av två ortsbor och bestod av dragspel och fiol. På kvällen samlades de äldre till midsommardans i helgdagsrummet.

Under hösten har föreningen upplåtit köket och en kammare till skolkök under 6 veckor, och man avser även att ordna skolbarnsbespisningen där. Föreningen har enhälligt gått med på detta i känslan av att det är synnerligen viktigt, att barnen redan under skoltiden få vana att vistas i hembygdsgården och känna sig hemma där.

En brännande fråga för våra hembygdsföreningar i gemen är att hålla hembygdsgårdarna levande, så att de inte bara stå där som döda minnesmärken av en svunnen tid. Det är därför som Stockholms-Näs hembygdsförening velat ställa gården till förfogande för

Stockholms-Näs: Från årsmötet 1946. Fr. v. Nergårds-Lasse, köpman Sven Beckman, amanuens B. Lind, disponent Herman Svenngård, intendent Ålenius, postmästare D. Johansson och herr G. Johansson.

både skolkök och skolbarnsbespisning. Även ortens föreningar av olika slag ha haft sina sammanträden och fester där. Hembygdsföreningen hoppas givetvis på att kunna öka ut byggnadsbeståndet så småningom med ytterligare byggnader och dessa skulle då kunna användas som förvaringsplats för ev. samlingar.

Herman Svenngård.

SUNDBYBERGS HEMBYGDSFÖRENING

År 1946 är det 13:de verksamhetsåret för Sundbybergs Hembygdsförening.

Under 1945 utgav föreningen sin jubileumsskrift med anledning av 10-årsjubileet 1944. Den har sammanställts av ing. Joel Lagerqvist och rymmer mycket av intresse.

Till de större händelserna i föreningens historia får man räkna avtäckandet av en byst av Sundbybergs grundare A. P. Löfström.

På initiativ av hembygdsföreningen beslutade stadens myndigheter med riksdagsman Arthur Sköldin i spetsen att låta bekosta en byst av denne om samhället mycket förtjänte man. Hans framsynthet och generositet och patriarkaliska sinnelag har betytt mycket för Sundbybergs utveckling. Bysten är utförd i sten av sundbybergskonstnären Carl Fagerberg. Avtäckningen av densamma ägde rum i stadens park den 15 aug. 1946 med tal av stadsfullmäktiges ordförande direktör O. R. L. Pettersson. Härigenom blev ett gammalt önskemål realiserat.

Samfundet för hembygdsvård tilldelade föreningens ordförande Henning Österberg samfundets hedersplakett för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst, vilken överlämnades av H. K. H. Kronprinsen vid samfundets traditionella höstsammankomst.

Gåvor av olika slag lämnas till föreningen av intresserade samhällsmedborgare. Bland de sista gåvorna är en symaskin, en av de första för handkraft, en salongsorgel med skivor, en speldosa (spelbord med valsar), en skrivmaskin från 1880-talets slut och en oljemålning från seklets början med sundbybergsmotiv.

Föreningen anordnar varje år ett antal fester, som är traditionella och har mycket stor anslutning. Däribland märkas särskilt julmarknaden på Sundbybergs torg och Luciafesten i Sundbybergs kyrka. Föreningens jultomte besöker flera sundbybergshem med julgåvor till barnen. Önskelistor insändes och tomten gör sitt bästa. Mellan 600—1,000 kr. delas ut årligen. Julfest för barn och ungdom, Svenska flaggans dag och midsommarfest anordnas även. Sammanlagda antalet deltagare torde upgå till 10—12,000 personer. Vid årets 6-junifest medverkade Svea Flygflottiljs musikkår under musikdirektör Wiklanders ledning. Sång utfördes av A. B. F:s kör och Sundbybergs manskör. Högtidstalet hölls av landsantikvarie Nils Sundquist.

Hösten 1945 och 1946 har ett antal gravar från 900—1000-talet upptäckts och varit föremål för undersökningar.

Kassaomslutningen var under 1945 kr. 7,769: 19. Tillgångarna äro upptagna till ett belopp av 9,046: — kr., varav 6,000: — kr. kontant eller på bank. Det löpande årets omslutning blir betydligt högre.

Föreningen åtnjuter anslag från staden med 650: — kr., varav 400: — kr. är anslag för midsommarfesten. Den ordnas nämligen delvis med gratisförströelser, fri dans, lövade skrindor, folkdansuppvisning m. m.

Föreningens styrelse utgöres av följande personer:

Försäkringsman Henning Österberg, ordf., målarmästare Fritjof Söderman, v. ordf,, chaufför Nils Wahlholm sekr., nämndeman Hjalmar Olsson, kassör. Övriga: Fru Ellen Jonasson, blomsterhand-

lare Sixten Petterson och ing. A. Öijermark. Föreningen har därutöver en stab fasta medhjälpare.

Henning Österberg.

VITTINGE HEMBYGDSFÖRENING

När man ser tillbaka på arbetet i hembygdsföreningen under året kan man konstatera, att intresset hos de gamla medlemmarna varit lika stort som tidigare. Så mycket nytt ha vi ej att anteckna men vi ha ej heller skrinlagt planer, även om deras förverkligande måst uppskjutas. Så är planen på en bygdegård här lika aktuell som i andra socknar. Som vi nu samarbetar med socknens J. U. F.-avdelning blir det ganska trångt i stugan vid våra gemensamma samkväm.

Första maj i år är att anteckna som en bemärkelsedag. Vi gästades då av Torstuna hembygdsförening med dess glada och hembygdsintresserade kyrkoherde Gunnar Engman i spetsen. Vi drack kaffe, sjöng allsång och »skändade» varandra litet smått på gammalt uppsalamanér. Flaggans dag var Heby-Vittinge husmodersförening på besök. Tal hölls och sången klingade i den gamla stugan. Så kom vår hembygdsfest första söndagen i juli, men nämndeman Agaton Erikssons död stämde ned festglädjen. Han var Vittinges Per Albin och vid hans begravning dagen före festen hade en mängd sockenbor mött upp.

Vi hade i år försökt med en liten konstutställning av vittingekonstnärer och amatörer. Utställare var: herrar Arne Lundell, Albert Eriksson, H. Bergman samt fru Thelma Östlin. De tre förstnämnda får räknas som professionella. Arne Lundell är en mycket lovande tecknare, en blyertspennans lyriker, om man så vill, och är representerad på Nationalmuseum och hos enskilda konstkännare. Albert Eriksson är en originell modern målare, som med sina i mörk ton hållna arbeten väcker intresse. Även de två andra utställarna gåvo prov på vacker och gedigen konst. Fil. lic. Marita Lindgren-Fridell höll ett fängslande föredrag om »Vad nytta ha vi av att förstå konst?» Vidare var hon en utmärkt ciceron på utställningen. Över femhundra personer besökte den och behållningen blev ganska god. Allmogemusiken och den gamla dansen lockade som vanligt och man såg många gamla f. d. sockenbor, som sökt sig hem för att bevista festen. På kvällen spelade J. U. F.-amatörerna en mycket gouterad pjäs, men det är svårt att anordna en scen, så att alla hör och ser. Festen gick som vanligt storartat ifråga om den ekonomiska behållningen. Lill-Stintan från Skansen bidrog i hög grad till den goda stämningen med sina glada historier och vackra folkvisor.

Lördagen den 26 oktober hade vi ett lyckat samkväm i hembygdsgården med musik till fiol och nyckelharpa av riksspelmännen J. Olsson, Uppsala, och Sahlström, Tobo, samt föredrag av hembygdsforskaren A. Johansson, Huddunge.

Det vore tacknämligt om vår publikation »Vår bygd» kunde komma ut med ett nytt nummer. Den skulle med årens lopp kunna bli en liten sockenkrönika och bindas in till en hembygdsbok.

Egron Lundell.

VÄRMDÖ SKEPPSLAGS FORNMINNESFÖRENING

Föreningens verksamhet har fortgått på samma sätt som tidigare med insamlande av olika kulturföremål från orten samt med insamlande av skrifter, bilder, tidningsurklipp m. m. till arkivet. Som gåva från överingenjör Axel Odelberg, som under många år var ordförande i styrelsen för Värmdö Skeppslags väghållningsdistrikt, har föreningen erhållit fyra album med fotografier av de gamla landsvägarna samt av arbetena med anläggande av de nya vägarna inom skeppslaget. Till samlingarna har även fogats en vacker avgjutning av Hans Pedersson Stiernsköld till Norrnäs sigill av år 1454 samt en modell till spjälkatse med mått och håv. Under 1945 utsändes till föreningens medlemmar Riksantikvarieämbetets skrift »Våra minnesmärken från hedenhös» av Oscar Almgren.

Årsbok är under utarbetande och till denna har inkommit flera värdefulla uppsatser, bl. a. »Milstenarna på Värmdön, en återblick på Värmdö Skeppslags Väghållningsdistrikt» av överingenjör Axel Odelberg, »Hans Pedersson Stiernsköld till Norrnäs» av Hans Gillingstam, »Skeppsbilden i S:t Olofskåpet i Värmdö kyrka» av Sam Svensson, »Rikets Ständers besök å Fredriksborgs fästning år 1738» meddelat av Nils Ädelgren, »Två brev från kyrkoherde David August Zielfeldt i Värmdö till Kanslirådet Pehr Adam Wallmark» med kommentarer av fröken Elin Ekman. Ytterligare ett par uppsatser väntas.

För sin verksamhet har föreningen erhållit ett anslag å 600 kronor från Stockholms läns Landsting samt ett å 300 kronor från Värmdö kommun. Båda anslagen skola användas att täcka kostnaderna för flyttning av en större loftbod samt en sjöbod till fornstugan vid Värmdö kyrka.

Årsmöte hölls å Gustavsbergs värdshus lördagen den 24 november 1945. Föreningen har 152 årsbetalande och 20 ständiga ledamöter.

Gunnar Wahlberg.

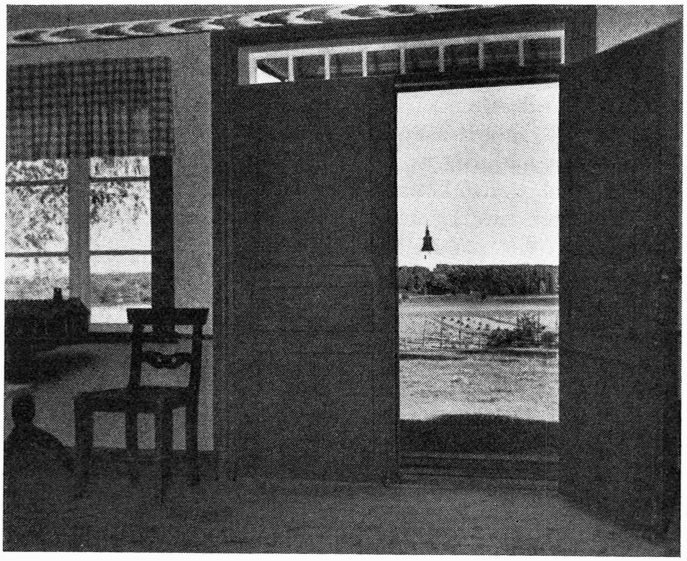

Västerlövsta: Utsikt mot kyrkan från hembygdsgården.

VÄSTERLÖVSTA HEMBYGDSFÖRENING

När landshövding Conrad Jonsson vid midsommarfesten 1944 tog det första spadtaget till hembygdsgårdens grund, uttalade han en önskan, att det snart måtte följas av flera. Många tog då för givet att gården skulle resas redan samma sommar. Av olika anledningar blev emellertid arbetet därmed fördröjt. Först följande vår uppfördes gården, och vid midsommartid stod den under tak och kunde tagas i anspråk vid midsommarfesten, som traditionellt hålles i den s. k. Klockarhagen, där hembygdsgården fått sin plats. Gårdens inredning var då ännu ej fullbordad. Väggarna voro omålade och rummen utan möbler. Styrelsen hade dock beslutat, att om möjligt ha gården färdig för invigning midsommaraftonen 1946.

Sommaren 1945 hade konservator Sven Carlsson från Gimo med stor kunnighet utfört interiörernas tidstypiska dekorering. Nu gällde det att skaffa möbler, husgeråd m. m. till inredningen av de många rummen. Föreningen hade år 1944 erhållit ett kommunalt anslag, som möjliggjorde en sockeninventering. Med ledning av

denna insamlades nu de föremål, som för gårdens inredning voro önskvärda. Till sockenbornas heder skall sägas, att de med varm hand skänkte möbler, husgeråd och museiföremål.

Dagarna före midsommar arbetade konservator Carlsson och ett par medhjälpare, möbelsnickarna Hübinette och Lind från Heby, med lagning och målning av de gamla, nötta möblerna.

Samtidigt med detta konserveringsarbete sysslade intresserade medlemmar under ledning av intendent Ålenius med katalogisering av de insamlade föremålen.

I museirummen på övre botten ordnades en utställning av bruksföremål från gångna tider. Bland dessa kan nämnas några synnerligen rikt sirade fästmansgåvor, en uppsättning jakt- och fiskeredskap m. m.

Husfaderns resmatsäcksskrin finnes där liksom ock drängens, och deras olika innehåll vittnar om skillnaden i husbond- och tjänstefolks vanor och behov. Samma skillnad kan också avläsas i drängkammarens enkla, ja, grova utrustning och husbondfolkets likaledes enkla men färgrika och värdiga inredning.

Invigningsfesten gynnades av ett strålande väder och blev en verklig folkfest med i runt tal 3,000 besökare. Hembygdsföreningens ordf., kontraktsprosten Erik Ström höll hälsningstalet, vilket utmynnade i ett tack till alla, som på olika sätt bidragit till hembygdsgårdens förverkligande.

Bland inbjudna märktes länets hövding med maka, intendenterna Nils Ålenius, Uppsala, och Sven Drakenberg, Västerås, samt representanter från kringliggande hembygdsföreningar, pressen m. fl.

I sitt högtidsanförande talade landshövdingen om hembygdsgårdarnas dubbla uppgift att hålla förbindelsen med gångna släktens liv och att vara »verkstäder för andlig odling i vår tid». I dessa gårdar kunna de unga söka förbindelsen med det förgångna och samtidigt söka sig framåt. Landshövdingen framförde också ett tack till alla givare och uttalade förhoppningen, att hembygdsgården måtte bli en härd för rikare kulturliv, och att utrymmet måtte bli stort, ljust och högt under dess tak.

Låt oss nu göra en snabbvandring genom gårdens 9 rum. Exteriören visar ett tvåvåningshus med 6 fönsteraxlar på framsidan. Genom en mindre farstu komma vi in i det stora och rymliga köket. Utefter den ena fönsterväggen står en dubbelsoffa. I den stora spisöppningen har inmurats en spis och på en vägg finnes en större tallrikshylla. Ett fönsterbord och ett hörnskåp fullständigar möbleringen. Intill ligger den lilla kökskammaren med sin öppna spis och vackra väggdekor. Vi komma därifrån in i »tingssalen», vilken nu tjänstgör som festsal och som möblerats bl. a.

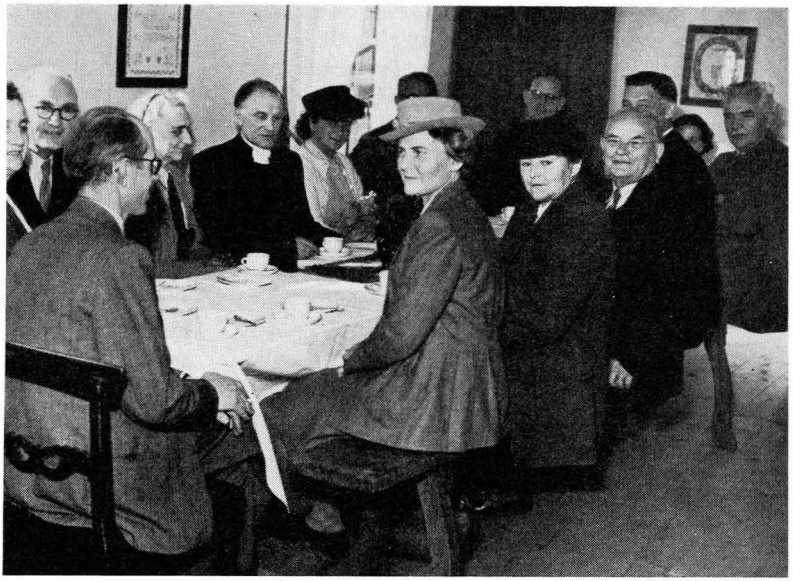

Västerlövsta: Disanämnden på besök i hembygdsgården 22 sept. 1946.

med ett 1600-tals kalasbord med långbänkar. Rummet har sitt namn därav, att det en gång brukats som tingssal för häradsrätten. Det fjärde rummet på n. b. skall inredas till bibliotek. I övre våningen finnas utom de två museirummen ytterligare tre rum, däribland den tidigare omnämnda drängkammaren.

Under våren har med frivillig arbetskraft också uppmonterats en stolpbod från By.

Besökarantalet har under den gångna sommaren uppgått till flera hundratal. Bl. a. gjorde Disagårdens styrelse ett söndagsbesök med landshövdingeparet Kjellman, intendent Ålenius och landsantikvarie Sundquist i spetsen.

Hembygdsgården har också flitigt nyttjats till sammankomster av olika slag. Således har scouterna där haft en 2-dagarsfest och ålderdomshemmets pensionärer av kommunen blivit bjudna på kaffe i de vackra lokalerna. Där hölls också »De gamlas dag» och årets konfirmandmöte, skolstyrelsens och lärarkårens gemensamma sammanträde och dit har förlagts Fjärdhundrakretsens av S. A. P. höstsammanträde. Husmoderföreningen har där hållit en offentlig fest med Delsbostintan och ett folkdanslag som medverkande och

slutligen har Västerlövsta arbetarkommun vid ett tillfälle samlats omkring brasan i den öppna spiseln till kordial samvaro.

Av ovanstående synes, att hembygdsgården är en god tillgång för bygden. Att sockenbornas hembygdsintresse är livligt framgår av föreningens stora medlemsantal, som vid årsskiftet uppgick till 1,016. Därav äro 80 ständiga medlemmar.

Josef Wahlström.

ÖSTER-LÖVSTA HEMBYGDSFÖRENING

Öster-Lövsta Hembygdsförenings verksamhet har även under år 1946 i huvudsak fortgått efter samma linjer som förut. Enligt överenskommelse föreningarna emellan att vartannat år handha vårfirandet vid dammen i Skärplinge, anordnades detta i år av Skärplinge Idrottsklubb med tal för våren, körsång och fyrverkeri. Årsmötet hölls i Gammelgården söndagen den 12 maj. Därvid hölls föredrag av pastor Gösta Larsson om: »Sveriges och Helsinglands Olof Broman». Musik utfördes och filmen: »En resa genom Sverige» visades. Kaffetåren saknades ej heller. Midsommaren firades vid Gammelgården på traditionsenligt sätt. Som midsommaraftonen i år inträffade på en söndag, restes majstången redan på eftermiddagen, och som vanligt fingo barnen sig först en svängom i ring- och långdanser. Vanliga festanordningar hade vidtagits, och spelmanslaget svarade för dansmusiken åt de äldre, som hela kvällen trådde dansen med liv och lust på den lövskrudade dansbanan.

Sommarfesten gick i år i 10-årsjubileets tecken lördagen och söndagen efter midsommar. Det är nämligen 10 år, sedan Gammelgården invigdes, och den första stora hembygdsfesten hölls där. Landshövding H. Kjellman samt baron Louis de Geer med friherrinna hedrade jubileet med sin närvaro, och landshövdingen höll högtidstalet för hembygden. Som inledning frammanade talaren bilden av Upplands-skalden Olof Thunman och föredrog en av hans dikter, »Tiundaland». Landshövdingen erinrade så om, att allmogen i vårt landskap sedan gammalt är känt för odling och nit, och att det därför nu åligger oss att hålla hembygdskänslan vid liv. Hembygdsföreningarnas främsta uppgift blir att bevara minnena från fäderna, deras banbrytande gärningar och idoga arbete. Det är därför vi samlas här i dag, för att Gammelgården alltid skall bli samlingsplatsen för släktled efter oss. — I övrigt upptog programmet musik av såväl Söderfors Arbetares Hornmusikkår som föreningens spelmanslag samt sång av Öster-Lövstakören med kantor John Olsson som dirigent. Valnäs folkskolebarn uppförde sagospelet: »Kungens besök hos den kloka gumman». På aftonen hade anordnats

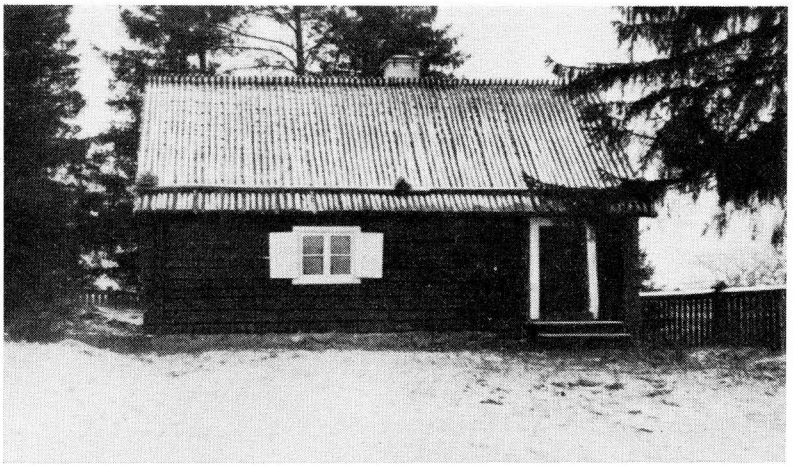

Österlövsta: Skräddare Westerlunds i Österänge stuga, som nu flyttats till Gammelgården.

»Ett bröllopståg från 1800-talets början» med dräkter från orten, Gammelgården och Skansen. Medlemmar från bygden deltogo i tåget och hade godhetsfullt ställt både hästar och gammaldags fordon till förfogande.

Den i förra årsboken Uppland omnämnda skräddare Westerlunds stuga från Österänge har under vintern 1945—46 nedmärkts och forslats till Gammelgården, där den uppförts i sitt förutvarande skick till höger strax innanför portalen. Den säregna stugan med sitt tredingstak har tilldragit sig alla besökares stora intresse och beundran. I övrigt utökas gammelgårdsmuseet då och då med något inventarium från bygden. Det gläder oss i styrelsen, att sockenborna på så sätt visar sitt intresse för gammelgårdsanläggningen.

I. Lagerqvist.

FÖRENINGEN GAMMELHUS, ÖSTHAMMAR

Denna sammanslutning inom godtemplarlogen Drottning Kristina av IOGT har sedan många år sökt påverka ungdomen så att känsla och förståelse skapas hos den för vad som är gammalt och fornt och i övrigt göra verksamheten levande. Tanken är icke ny. Verksamheten har i år kunnat fira 25-årsjubileum. Så länge är det sedan man började på Krutudden, och tio år är det sedan det första

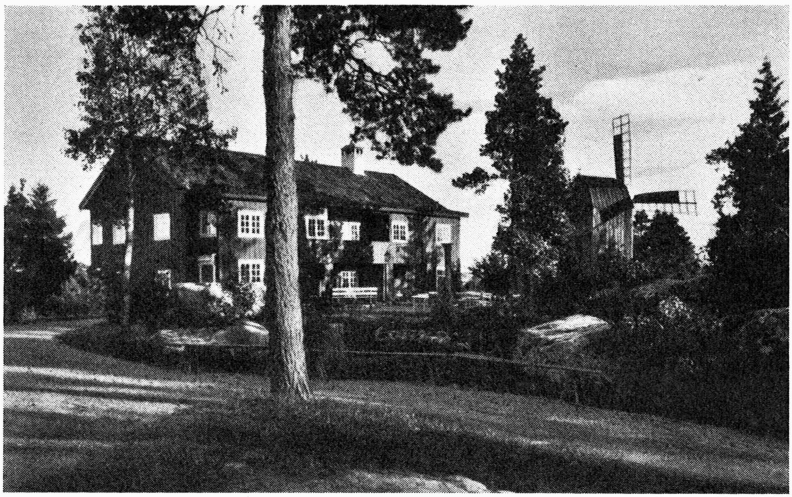

Gammelhus, Östhammar: Vy över Gammelhus.

området förvärvades av föreningen på nuvarande plats för evärdelig ägo. På friluftsgården har arbetet huvudsakligen utförts på somrarna, men man har under vintermånaderna hållit verksamheten igång genom studiecirklar i hembygdskunskap, i vilka cirklar personer med kännedom om bygden i äldre tid medverkat.

Under det senaste året har den till Gammelhus flyttade barkkvarnen kompletterats och färdigställts, så när som på värmeanläggning. En gammal sjöbod med båthus har förvärvats från Tuskö och ditflyttats. Arbetet med nedrivning, flyttning och uppförande har helt utförts frivilligt och oavlönat av föreningens yngre medlemmar.

Inventeringen i bygden av inredningsföremål och arbetsredskap har under året fortsatt och en del värdefulla föremål ha dels förvärvats för billigt pris, dels erhållits som gåva. Här kan nämnas det värdefulla »Enbodaskåpet» från Hargs socken, som med största sannolikhet är målat av mästare i bygden och bär årtalet 1777 (se bilden).

En utomstående person har, för att betyga sitt gillande av verksamheten på Gammelhus, dit skänkt en vacker och dyrbar ekmöbel.

Föreningen har under året kunnat glädja sig åt att dess arbete och strävanden uppskattas. Förutom det att föreningen fått mottaga Disastiftelsens pris och diplom, har den erhållit »Wavrinsky-

Gammelhus, Östhammar: Enbodaskåpet från Hargs socken i Gammelhus.

stipendiet», 100 kronor och diplom. Ortens S. L. U:föreningar ha, för att betyga sitt erkännande av de kulturvårdande insatser, som gjorts, överlämnat 200 kronor och en ovanlig, gammal dragkvarn. I sin verksamhet har Föreningen Gammelhus i övrigt kunnat glädja sig åt stor besöksfrekvens på sin friluftsgård.

S. J—son.